

Digitālo rīku un iesaistīto pušu loma dezinformācijas atklāšanā

2023. gada aprīlis

Sintēzes ziņojums

LATVIJAS REPUBLIKAS
SAEIMA

Par ziņojuma saturu ir atbildīgas tā autores Malvīne Stučka, Inta Krūmiņa un redaktore Inese Grumolte-Lerhe.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz ziņojumu, tā autoriem un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos ziņojumu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un ziņojuma autoriem.

Latvijas Republikas Saeima un ziņojuma autori nav atbildīgi par ziņojumā iekļautās informācijas turpmāku izmantošanu un tās sekām.

Ziņojums neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz ziņojumu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

Rīga, 2023

SINTĒZES ZIŅOJUMA MĒRĶIS

Raksturot digitālo rīku lietojumu dažādu iesaistīto pušu darbā dezinformācijas atklāšanā.

ZIŅOJUMĀ APSKATĪTIE JAUTĀJUMI:

1. Kā Eiropas Savienības līmenī un nacionālajā līmenī dažādas iesaistītās puses izmanto digitālos rīkus dezinformācijas izplatības ierobežošanai?
2. Kādi instrumenti var tikt lietoti dezinformācijas izplatības ierobežošanai?

Satura rādītājs

GALVENIE SECINĀJUMI	2
Ievads	4
1. Digitālie rīki, kas tiek izmantoti dezinformācijas izplatīšanai un atklāšanai.....	6
1.1. Dezinformācija un tehnoloģiju izmantošana tās izplatīšanā un atklāšanā: pamata rādītāji	6
1.2. Digitālo rīku lietojums dezinformācijas izplatīšanā	10
1.3. Digitālo rīku lietojums dezinformācijas atklāšanā.....	11
2. Dezinformācijas izplatības regulēšanā tiešsaistes vidē iesaistītās puses	14
2.1. Iesaistītās puses Eiropas līmenī	14
2.2. Iesaistītās puses nacionālajā līmenī	15
2.3. Citas iesaistītās puses.....	19
3. Pasākumi dezinformācijas izplatības ierobežošanai	23
3.1. Organizatoriskie pasākumi.....	23
3.2. Normatīvie un regulējošie pasākumi	24
3.3. Finansiālie pasākumi.....	25
3.4. Informatīvie pasākumi	25
Izmantotā literatūra un avoti.....	27

GALVENIE SECINĀJUMI

Dezinformācija ir kļuvusi par globāla mēroga izaicinājumu. Pēdējo gadu laikā dezinformācijas izplatība un tātad arī tās radītais kaitējums ievērojami palielinās visā pasaulē. Dezinformācija izplatās daudz ātrāk un plašāk nekā patiesas ziņas, un sagaidāms, ka tās izplatības intensitāte vēl vairāk pieaugs. Tomēr jāņem vērā, ka dezinformācijas izplatības intensitāte var būt atšķirīga atkarībā no dezinformācijas tematikas. Tāpēc cīņā pret dezinformāciju iesaistītajām pusēm jāspēj aptvert plašu tematu loku, un tas var būt liels izaicinājums.

Lai varētu ierobežot dezinformācijas izplatību, vispirms nepieciešams dezinformāciju nepārprotami identificēt. Tas bieži vien ir komplicēts un laikietilpīgs process, jo jābūt noteiktiem kritērijiem, kas nodrošina iespēju dezinformāciju identificēt.

2022. gada pavasarī Latvijā trešdaļa respondentu apstiprināja, ka ļoti bieži vai bieži pēdējo septiņu dienu laikā personīgi saskārušies ar informāciju, kas, viņuprāt, būtu klasificējama kā dezinformācija un viltus ziņas.

Dezinformācijas izplatīšanā lietotie digitālie rīki strauji attīstās. Starp visbiežāk lietojamiem minami, piemēram, algoritmi sociālajos plašsaziņas līdzekļos¹ un meklētājprogrammās, robotprogrammatūras jeb boti un troļļi, mākslīgais intelekts, mašīnvadīta komunikācija un dziļviltrojumi (*deep fake*), ziņojumapmaiņas lietojumprogrammas (*WhatsApp, Telegram*), sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu dubultnieki, paplašinātās realitātes tehnoloģijas, kā arī interneta mīmi (*meme*). Savukārt dezinformācijas izplatīšanai izmantoto digitālo rīku dažādošanās rezultātā paātrinās arī tādu rīku izstrāde, kuri var tikt izmantoti dezinformācijas atpazīšanai. Šobrīd strauji attīstās dažādu dezinformācijas atpazīšanai izmantojamu lietojumprogrammatūru izstrāde, un tās var izmantot gan valsts iestādes, gan privātais sektors, gan arī nevalstiskās organizācijas (turpmāk arī – NVO). Dezinformācijas atklāšanā iesaistītas arī sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas, kuras izstrādā savus uzraudzības rīkus. Cīņā pret dezinformāciju aktīvi tiek izmantoti arī medijpratības attīstīšanas instrumenti, tiek akcentēti žurnālistu ētikas principi, kā arī lielāka uzmanība pievērsta sabiedrības medijpratībai.

Digitālo rīku lietošana dezinformācijas atpazīšanai vēl aizvien mēdz būt problemātiska vārda brīvības, pulcēšanās brīvības un privātuma nodrošināšanas kontekstā, tāpēc dezinformācijas atpazīšanas procesā nereti tiek iesaistītas personas, kuras manuāli pārbauda digitālo rīku sniegtās informācijas atbilstību iepriekš noteiktiem standartiem. Īpaši būtiski ir pārbaudīt nostājas klasificēšanā gūtos rezultātus, ņemot vērā to, ka digitālie rīki bieži vien nespēj uztvert vēstījuma kontekstu, piemēram, ironiju vai sarkasmu.

Tomēr dezinformācijas atklāšanas sistēmas var palīdzēt ne vien rast problēmu risinājumus, bet arī tās vairot. Piemēram, algoritmi un/vai mākslīgais intelekts palielina procesu neaurredzamību, jo kļūst aizvien grūtāk tos saprast un pārbaudīt. Turklāt digitālo rīku lietojums dezinformācijas atklāšanai var sniegt pievienoto vērtību vienīgi tad, ja tiek veikta pienācīga iegūto datu analīze.

¹ Šajā ziņojumā apzīmējumi "plašsaziņas līdzekļi" un "mediji" tiek lietoti ar identisku nozīmi.

Latvijā dezinformācijas izplatības ierobežošanas pasākumos iesaistīto pušu loks ir visai plašs un vairums no tām savstarpēji sadarbojas. Tāpat tiek īstenota sadarbība ar NVO, starptautiska līmeņa aktoriem, piemēram, Ziemeļatlantijas līguma organizāciju (turpmāk arī – *NATO*), Eiropas Savienības (turpmāk arī – *ES*) institūcijām, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (turpmāk arī – *OECD*), kā arī atsevišķām valstīm. Citstarp dezinformācijas atklāšanā iesaistīto valsts iestāžu kompetencē ietilpst ne tikai sadarbība ar citām iesaistītajām pusēm, rīcībpolitiku izstrāde, jaunu uzraudzības institūciju veidošana vai esošo institūciju funkciju paplašināšana, bet arī jau funkcionējošo mehānismu un iestāžu veikspējas stiprināšana.

Nozīmīgs aktors dezinformācijas izplatības ierobežošanas jomā ir sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas, kas šim nolūkam plaši izmanto digitālos rīkus. Pēdējos gados sociālo plašsaziņas līdzekļu uzņēmumi, jo sevišķi *Meta*, *Google* un *Twitter*, pastiprināti pievēršas tiešsaistes dezinformācijas apkarošanai, kā arī izrāda vēlmi sadarboties ar valstu valdībām un ES. Latvijā ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām sadarbojas Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments (turpmāk arī – *VK StratCom*) un Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (turpmāk arī – *NEPLP*). Abas minētās iestādes sadarbojas ar lielākajām sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām – *Meta* (*Facebook* un *Instagram*), *Google*, *YouTube* un *TikTok*.

Turpmāk norādītos instrumentus dezinformācijas izplatības ierobežošanai var lietot dažādas iesaistītās puses šādās jomās:

Sabiedrība, tostarp NVO

- ◇ savu digitālo prasmju apzināšanās un novērtēšana
- ◇ ziņošana par dezinformāciju
- ◇ kampaņu un digitālo rīku izstrāde digitālās pratības veicināšanai

Sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas

- ◇ algoritmu attīstīšana
 - ◇ neatkarīgu iestāžu vai personu veiktas pārbaudes
- Valsts institūcijas
- ◇ finansējuma piešķiršana dezinformācijas atklāšanas pasākumiem
 - ◇ informatīvi izglītojošas kampaņas
 - ◇ pētniecība
 - ◇ valsts iestāžu veikspējas stiprināšana
 - ◇ rīcības plānu izstrāde dezinformācijas atpazīšanai
 - ◇ sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu darbības ierobežošana.

Ievads

Dezinformācija ir kļuvusi par globāla mēroga izaicinājumu. Pēdējo gadu laikā dezinformācijas izplatība un tātad arī tās radītais kaitējums ievērojami palielinās visā pasaulē. Dezinformācijas izplatība dažādos veidos apdraud demokrātiju, piemēram, apgrūtinot demokrātisku diskusiju nodrošināšanu, vēlēšanu norisi, mazinot uzticēšanos plašsaziņas līdzekļiem un valsts pārvaldes institūcijām. No dezinformācijas izrietošās problēmas skar visdažādākās sabiedriski politiskās dzīves jomas. Sabiedrība šīs problēmas apzinās, un līdz ar to dažādu risinājumu, tostarp digitālo rīku, pavērtās iespējas dezinformāciju ierobežot un apkarot kļūst par arvien nozīmīgāku sabiedriski politiskajā darba kārtībā esošu diskusiju objektu ([EK, 2018](#)).

Aktuālās starptautiskās diskusijas un ierosinājumi tādu politiku kontekstā, kuras skar dezinformācijas izplatības ierobežošanas līdzekļus, ir vērsti galvenokārt uz tiešsaistes platformu pārvaldības un tiesiskā regulējuma izmaiņām. Piemēram, Eiropas Komisija (turpmāk arī – EK) 2020. gada decembrī ierosināja jaunu tiesisko regulējumu – Digitālo pakalpojumu aktu (pieņemts 23.04.2022.) un Digitālo tirgu aktu (pieņemts 25.03.2022.) –, un tādējādi ir izveidots vienots visā ES piemērojamu noteikumu kopums. Šo tiesību aktu mērķis ir drošāka un atvērtāka Eiropas digitālā telpa ([EP, 2022](#); [EC, 2023b](#)).

Nopietns izaicinājums ir spēja rast līdzsvaru starp aktīviem centieniem ierobežot dezinformācijas izplatību un vārda brīvības ierobežošanu ([Bayer et al., 2021](#)). Šajā sakarā apzināto problēmu loks ir ļoti plašs un šajā ziņojumā netiks aplūkots. Tam tika veltīts 2022. gadā Saeimas Analītiskā dienesta sagatavotais tematiskais apskats ([Ziemane un Stučka, 2022](#)).

Šā ziņojuma izstrādes gaitā apzināts atbildīgo mūsu valsts institūciju pārstāvju viedoklis, analizēti politikas plānošanas dokumenti un apkopotas attiecīgajai jomai veltītajā literatūrā, kā arī dažādu starptautisko organizāciju publikācijās ietvertās atziņas. Pirmajā nodaļā aplūkoti aktuālie dati par dezinformāciju un digitālo rīku izmantošanu tās izplatīšanā, kā arī sniegts ieskats digitālo rīku izmantošanā dezinformācijas atklāšanā. Otrajā nodaļā raksturotas dezinformācijas atklāšanā ES un nacionālajā līmenī iesaistītās puses. Savukārt trešajā nodaļā aprakstīti instrumenti, citstarp arī digitālie rīki, ko iespējams izmantot dezinformācijas izplatības ierobežošanai.

Publikācijas par dezinformācijas izplatīšanu un ierobežošanu regulāri laiž klajā Rīgā bāzētais [NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centrs](#) (turpmāk arī – NATO StratCom COE). Piemēram, 2022. gada jūlijā NATO StratCom COE publicējis sociālo plašsaziņas līdzekļu uzraudzības rīku apskatu. Tajā aplūkotas astoņas tiešsaistes platformas, kuras var izmantot, lai izprastu un novērotu komunikāciju tiešsaistes platformās ([Grizāne et al., 2022](#)). Savukārt Krievijas ietekmi Latvijā pēta [Austrumeiropas politikas pētījumu centrs](#) un [Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs](#). Arī Latvijas akadēmiskajās institūcijās strādājošie zinātnieki pēta dezinformācijas izplatīšanas un ierobežošanas tematiku. Piemēram, [Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts](#) pievēršas medijpratības, informācijpratības un Latvijas drošības pētniecībai. Pašlaik dezinformācijas izpēte tiek veikta Latvijas Zinātnes padomes projekta Nr. Izp-2019/1-0278 “Dezinformācijas un sazvērestību radītie riski demokrātijai: Latvijas pieredzes pārlūkošana” ietvaros. Šā projekta ietvaros lietpratēji pēta, kā dezinformācija un sazvērestības teorijas ietekmē demokrātiju un tās vērtības, kā arī cilvēku dzīvi, veselību, drošību un labklājību

Latvijā ([LU, 2020](#)). Dezinformācijas problemātika skarta arī Latvijas Ārpolitikas institūta publikācijā "Latvijas ārējā un drošības politika. Gadagrāmata 2021". Vairāki autori citstarp norāda uz dezinformācijas pieaugošo lomu starptautiskajā darba kārtībā un uzsver nepieciešamību stiprināt noturību pret dezinformāciju ([LĀI, 2021](#)). 2022. gadā ir izdota kolektīvā monogrāfija "Informācijas sabiedrības tiesību pamati", kurā izvērsti aplūkoti cilvēktiesību un personu likumisko interešu aizsardzības jautājumi, kā arī interneta pārvaldība un elektroniskā pārvaldība informācijas sabiedrībā ([Kinis, 2022](#)).

1. Digitālie rīki, kas tiek izmantoti dezinformācijas izplatīšanai un atklāšanai

Ar dezinformāciju saprot pārbaudāmi nepatiesu vai maldinošu informāciju, kas tiek sagatavota, publiskota un izplatīta nolūkā gūt labumu vai maldināt sabiedrību un kas var radīt tai kaitējumu. Dezinformatīvs var būt arī uz faktiem balstīts notikumu atspoguļojums, kas veikts, faktus sagrozot tā, lai panāktu vēlamu ietekmi (EK, 2018). Konceptuālajā ziņojumā par valsts stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību 2023.-2027. gadam dezinformācija definēta kā nepatiesa vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts ar nolūku maldināt un/vai gūt ekonomisku vai politisku labumu un kas var radīt kaitējumu valstij un sabiedrībai vai kādai tās daļai (MK, 2023). Pašlaik tiek salāgotas ES līmenī un nacionālajā līmenī lietotās definīcijas, jo tas ir būtiski vienotas izpratnes panākšanai dažādu iesaistīto pušu starpā un dažādos līmeņos.

Jēdziens “digitālie rīki” aptver digitālās tehnoloģijas, ko izmanto konkrētām mērķim, lai veiktu informācijas apstrādi, kā arī saziņai, satura veidošanai, drošības uzturēšanai vai problēmu risināšanai (Vourikari et al., 2016). Digitālie rīki mūsdienās ļauj izstrādāt katram indivīdam pielāgotas ziņas. Līdz ar to rodas aizvien plašākas iespējas nodot iecerēto vēstījumu tālāk un ietekmēt sabiedrību. Tomēr **digitālie rīki tiek izmantoti ne tikai dezinformācijas izplatīšanai – tie var kalpot arī par nozīmīgu instrumentu tās atklāšanai. Vienlaikus ar dezinformācijas izplatību attīstās arī paralēls process – tiek izstrādāti dezinformācijas monitorēšanas digitālie rīki ar dažādām funkcijām (Eurostat, 2022; Grizāne et al., 2022).**

Attīstoties tiešsaistes platformām, aktuāli kļūst arī jauni dezinformācijas veidi. Digitālā propaganda ir digitālo tehnoloģiju izmantošana nolūkā maldināt sabiedrību, radot un izplatot pierādāmi nepatiesu vai maldinošu informāciju, un ir aplūkojama gan informācijas nodošanas, gan skaitļošanas (datorizētajā) dimensijā. Viens no digitālās propagandas veidiem ir ļaunprātīgas programmatūras (*malicious software*), kas izplata propagandu un/vai dezinformāciju (Bjola and Papadakis, 2020). Savukārt skaitļošanas (datorizētā) (*computational*) propaganda ir algoritmu, automatizācijas un autonomo aģentu izmantošana nolūkā mērķtiecīgi izplatīt maldinošu informāciju sociālo plašsaziņas līdzekļu tīklos, emuāros, forumos un citās tiešsaistes platformās (Woolley and Howard, 2016). Autonomais aģents ir programmatūra, kas lietotāja vai citas programmas vietā veic noteiktu darbību kopumu ar zināmu autonomijas pakāpi un, to darot, izmanto zināšanas par lietotāja mērķiem un vēlmēm (Esterle, 2022).

1.1. Dezinformācija un tehnoloģiju izmantošana tās izplatīšanā un atklāšanā: pamata rādītāji

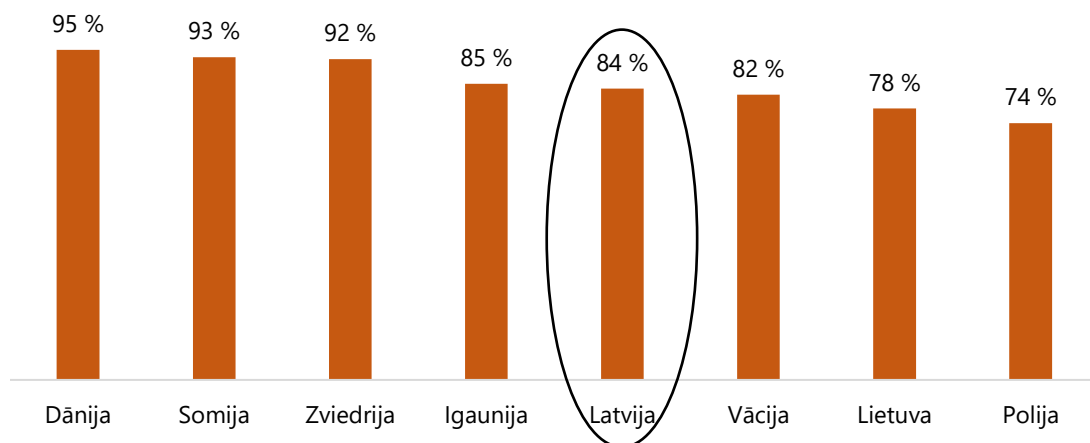
Jaunās tehnoloģijas, jo sevišķi sociālajos plašsaziņas līdzekļos, ir iespējams izmantot dezinformācijas izplatīšanai līdz šim nepieredzētā apmērā, ātrumā un precizitātē. **Dezinformācija izplatās daudz ātrāk un plašāk nekā patiesas ziņas, un sagaidāms, ka tās izplatības intensitāte turpinās pieaugt.** Jo ticamāks, dīvaināks, provokatīvāks un izklaidējošāks ir vēstījums, jo spēcīgākas emocionālās reakcijas (piemēram, pārsteigumu, riebumu) tas izraisa adresātos un jo vairāk adresātu dalās ar šo vēstījumu. Pēdējo gadu laikā mainījies ne tikai dezinformācijas izplatības ātrums un apmērs, bet arī tās raksturs. Parādoties aizvien jauniem maldināšanas paņēmieniem, tā kļūst daudzveidīgāka un

sarežģītāk identificējama. Tehnoloģiskās iespējas manipulēt ar attēliem un audiovizuālo saturu padara cīņu pret dezinformāciju jo sarežģītāku. Vērojama tendence, ka palielinās dziļviltījumu daudzums. Tāpat grūtāk identificējami kļuvuši dezinformācijas avoti ([Balodis un Livdanska, 2020](#); [Bayer et al., 2021](#); [Colomina et al., 2021](#); [EC and DG EAC, 2022](#); [ERP, 2021](#); [EK, 2018](#); [Fagan and Sugarman, 2021](#); [Leshner et al., 2022](#); [Zamparutti et al., 2022](#)).

Dezinformācija ir kļuvusi par izplatītu kibermanipulācijas stratēģiju. Manipulācija ar sabiedrisko domu, izmantojot sociālos plašsaziņas līdzekļus, aizvien vairāk apdraud demokrātiju visā pasaulē. Konstatēts, ka 2020. gadā palielinājies to valstu skaits, kurās sociālajos plašsaziņas līdzekļos tiek īstenotas organizētas manipulācijas kampaņas, – 2019. gadā šādas kampaņas īstenotas 70 valstīs, bet 2020. gadā – jau 81 valstī ([Oxford Internet Institute, 2021](#)).

Dezinformācijas straujā izplatība satrauc arī Latvijas iedzīvotājus. Īpašā aptaujā, kuru Eurobarometrs veica 2022. gada pavasarī, gūtie rezultāti liecina, ka togad respondenti Latvijā par ES prioritārajām jomām uzskatīja aizsardzību un drošību, pašreizējās ekonomiskās situācijas risināšanu, sadarbības stiprināšanu drošības un aizsardzības jomā, bezdarba apkarošanu un dezinformācijas apkarošanu. Salīdzinājumam, **Eiropas Savienībā aptuveni katrs desmitais respondents (11 %) uzskatīja, ka dezinformācijas apkarošana būtu jāizvirza par vienu no ES prioritātēm, savukārt Latvijā tā domāja gandrīz katrs piektais aptaujātais iedzīvotājs (21 %)**. Augstāks šis rādītājs ir tikai Zviedrijā, kur 22 % respondentu uzskatīja, ka cīņu pret dezinformāciju nepieciešams izvirzīt par vienu no ES prioritātēm ([EC, 2022d](#)).

Baltijas jūras reģiona (turpmāk arī – BJR) valstīs ir liels to personu īpatsvars, kuras bieži izmanto internetu (1. attēls), līdz ar to dezinformācija var skart lielu daļu sabiedrības.

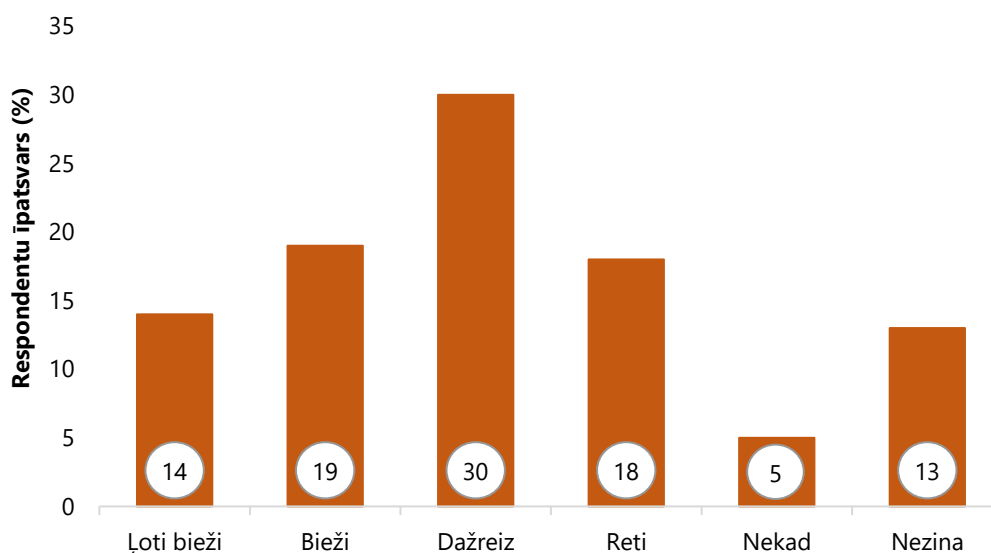
1. attēls. **To personu īpatsvars (%), kuras izmanto internetu bieži (katru dienu vai gandrīz katru dienu), BJR valstīs 2021. gadā**

Avots: [EC, 2022a](#)

Pēdējo gadu laikā valstu iekšienē radītā dezinformācija ir pieaugusi ne tikai apjoma, bet arī ietekmes ziņā ([Bayer et al., 2021](#)). Lietpratēju vidū pastāv arī pretējs viedoklis, proti, ka **liela daļa dezinformācijas klasificējama kā maznozīmīga un tās iespējamais kaitējums plašākai sabiedrībai vai tās interesēm ir visai ierobežots, kaut arī informatīvajā telpā, jo sevišķi internetā, katru dienu parādās ļoti daudz jaunas**

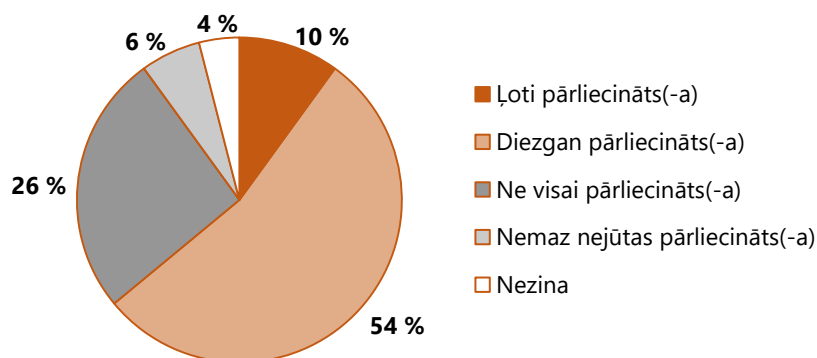
dezinformācijas. Lielu daļu šīs dezinformācijas ražo "troļļi" un "boti" – viltus lietotāju konti, ko izveidojuši un vada cilvēki vai datorprogrammas, kuru vienīgais mērķis ir radīt apjukumu ar pārlieku apjomīgas informācijas, tostarp dezinformācijas, palīdzību ([Bambals u. c., 2022](#)). Tomēr dezinformācijas avots ne vienmēr ir naidīgi ārēji spēki, dažkārt to izplata arī politiķi un izpildvaras institūciju pārstāvji ([Bērzina u. c., 2020](#)).

Dezinformācijas izplatības intensitāte var būt mainīga atkarībā no temata ([Bērzina u. c., 2020](#)). Eurobarometra zibensaptaujā **2022. gada pavasarī Latvijā trešdaļa respondentu atbildēja, ka ļoti bieži vai bieži pēdējo septiņu dienu laikā personīgi saskārušies ar informāciju, kas, viņuprāt, būtu klasificējama kā dezinformācija un viltus ziņas** (2. attēls). Vairums respondentu jutās pārliecināti par savu spēju atpazīt dezinformāciju: ļoti pārliecināti par to bija 10 % respondentu, savukārt diezgan pārliecināti – 54 % respondentu ([EC, 2022d](#)) (3. attēls). Savukārt 2020. gadā SIA "Latvijas Fakti" veiktā pētījuma par Latvijas iedzīvotāju medijpratību rezultāti liecina, ka laikposmā no 2017. gada līdz 2020. gadam būtiski pazeminājies respondentu pašvērtējums attiecībā uz savu spēju atšķirt uzticamu informāciju no maldinošas – 2017. gadā 40 % respondentu norādīja, ka parasti spēj atpazīt, kura informācija medijos ir uzticama un kura – tendencioza vai safabricēta, savukārt 2020. gadā šādu pašvērtējumu sniedza tikai 23 % respondentu. Tāpat pētījumā konstatēts, ka vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem ievērojami vairāk respondentu (64 %) nekā citās vecuma grupās piekrīt vai drīzāk piekrīt apgalvojumam "es ticu informācijai, ko var atrast sociālo tīklu medijos – Facebook, Twitter, Instagram, TikTok u. c." ([Latvijas Fakti, 2020](#)). Konstatēts, ka dezinformācijas avotus biežāk atpazīst respondenti vecumā no 25 līdz 34 gadiem, ar augstāko izglītību un augstiem ienākumiem. Tāpat gados jaunāki un tiešsaistes vidē pieredzējušāki lietotāji rūpīgāk pārbauda informācijas patiesumu pirms tās izplatīšanas tālāk ([Bayer et al., 2021](#); [Bērzina u. c., 2020](#)).

2. attēls. Respondentu īpatsvars (%) Latvijā pēc biežuma, kādā tie personīgi saskārušies ar, viņuprāt, dezinformāciju un viltus ziņām pēdējo septiņu dienu laikā. 2022. gada pavasara aptaujas dati

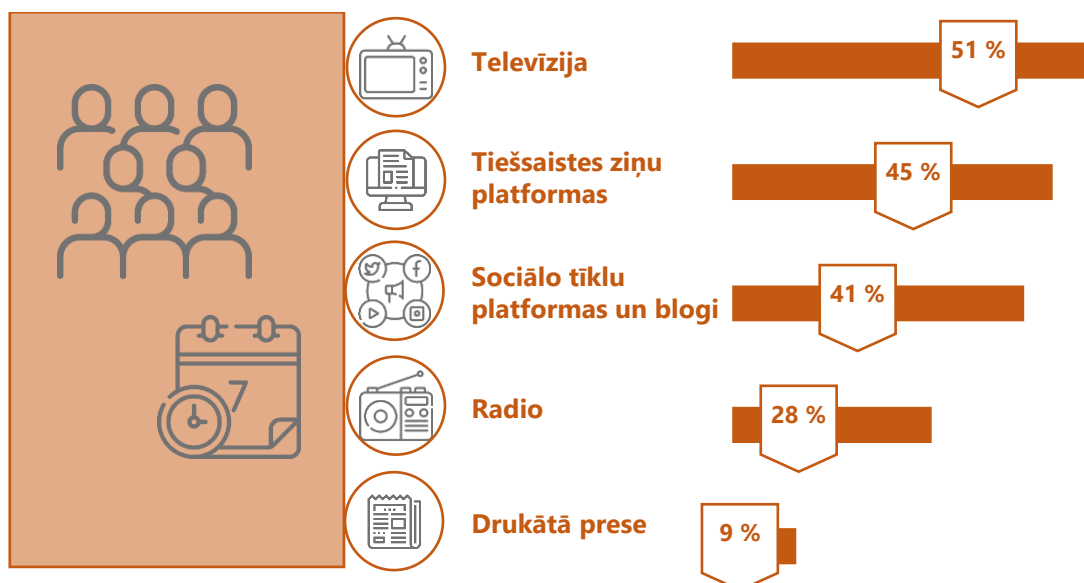
Avots: [EC, 2022d](#)

3. attēls. Respondentu īpatsvars (%) Latvijā iedalījumā pēc pašvērtējuma attiecībā uz spēju atpazīt dezinformāciju, saskaroties ar to. 2022. gada pavasara aptaujas dati

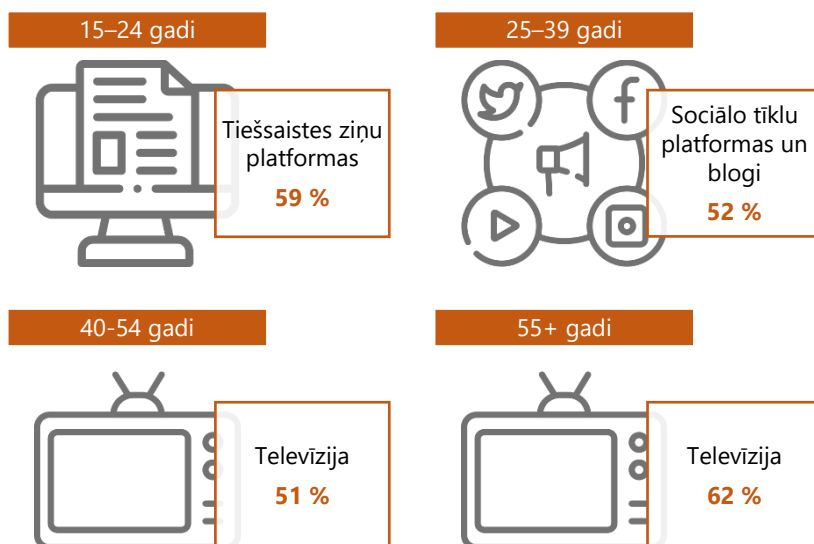
Avots: [EC, 2022d](#)

Dezinformācija sevišķi plaši izplatās sociālajos plašsaziņas līdzekļos. Latvijas Mediju ētikas padome 2022. gada rudenī ar Tīrgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS starpniecību veica aptauju, un tās rezultāti liecina, ka **Latvijā sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas ir ieņēmušas līderpozīcijas kā informācijas ieguves avoti – 56 % respondentu tās izmanto šim nolūkam**. Savukārt otrs nozīmīgākais avots ir Latvijas sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi – tos informācijas iegūšanai izmanto 54 % respondentu. Sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas ir visbiežāk izmantotais informācijas iegūšanas avots respondentiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem – no tām informāciju iegūst 81 % respondentu šajā vecuma grupā. Tikai 30 % jauniešu informācijas iegūšanai izmanto Latvijas sabiedriskos plašsaziņas līdzekļus ([LMĒP, 2022b](#)). Savukārt, **lai sekotu ziņām, respondenti Latvijā 2022. gada pavasarī visvairāk izmantojuši televīziju, tiešsaistes ziņu platformas, kā arī sociālo tīklu platformas un blogus** (4. attēls). Vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem visbiežāk izmantotas tiešsaistes ziņu platformas, vecuma grupā no 25 līdz 39 gadiem – sociālo tīklu platformas un blogi, savukārt par 40 gadiem vecāki respondenti šajā sakarā visbiežāk norādījuši uz televīziju ([EC, 2022d](#)) (5. attēls).

4. attēls. 2022. gada pavasarī respondentu Latvijā norādītie pēdējo septiņu dienu laikā piekļūšanai ziņām visbiežāk izmantotie plašsaziņas līdzekļi (iespējamās vairākas atbildes)

Avots: [EC, 2022d](#)

5. attēls. 2022. gada pavasarī respondentu Latvijā visbiežāk izmantotie plašsaziņas līdzekļi sadalījumā pa vecuma grupām

Avots: [EC, 2022d](#)

1.2. Digitālo rīku lietojums dezinformācijas izplatīšanā

Tādi digitālie rīki kā troļļi, boti un algoritmi ir raksturoti Saeimas Analītiskā dienesta izstrādātajā sintēzes ziņojumā “Krievijas ietekme Latvijas informatīvajā telpā” ([Valtenbergs u. c., 2018](#)). Tāpēc šajā apakšnodaļā sniegts ieskats digitālo rīku attīstībā kopš 2018. gada un to lietojumā dezinformācijas izplatīšanai.

Algoritmi sociālajos plašsaziņas līdzekļos un meklētājprogrammās

Algoritmi ir aprēķini un darbības, ko veic konkrēta rezultāta sasniegšanai, balstoties uz izstrādātiem noteikumiem. Sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas, piemēram, *Facebook* un *Twitter*, izmanto dažādus algoritmus, lai paredzētu, kādai informācijai lietotāji dos priekšroku, un tādējādi veicinātu lietotāju iesaisti tajās. Pamatojoties uz lietotāja ieradumiem, kā arī kopīgošanas un tīkšņu vēsturi, algoritmi filtrē un nosaka to, kādu saturu lietotājs saņems. Tā kā lietotājus parasti vairāk saista tāds saturs, kas izraisa emocionālu reakciju un/vai apstiprina jau esošos aizspriedumus, tieši šāda veida informācijai tiek piešķirta prioritāte ([EPRS, 2018](#)).

Robotprogrammatūras jeb boti un troļļi

Robotprogrammatūra ir robotizēts lietotāja konts, kas ieprogrammēts tā, lai mijiedarbotos digitālajā vidē kā lietotājs. Dezinformācijas nolūkos nelegitīmas robotprogrammatūras var tikt izmantotas noteiktu vēstījumu virzīšanai, kā arī maldinošu ziņojumu ietekmes pastiprināšanai ([Beer and Mathee, 2020](#); [EPRS, 2018](#)). Robotprogrammatūras var izmantot arī sabiedriski derīgiem mērķiem, piemēram, dažādu iestāžu tīmekļvietnēs tiek izmantoti sarunboti, lai sniegtu lietotājam atbildes uz jautājumiem. Savukārt zinroboti palīdz lietotājam iegūt nepieciešamo informāciju, automātiski apmeklējot vietnes un vācot informāciju, kas atbilst noteiktiem kritērijiem ([Beer and Mathee, 2020](#); [Kaspersky, 2022](#)).

Mākslīgais intelekts, mašīnvadīta komunikācija un dziļviltojumi

Mašīnvadīta komunikācija apvieno mākslīgo intelektu un mašīnmācīšanos, lai veidotu teksta, audio un video saturu, to pielāgojot lietotāju personībai, pieredzei un interesēm. Piemēram, šīs tehnoloģijas var izmantot tērzēšanas robotus, kas, pielietojot valodas apstrādi, iesaista lietotājus tiešsaistes diskusijās vai pat draud tiem. Attīstoties dziļmācīšanās (*deep learning*) algoritmiem, kļūst arvien vieglāk manipulēt ar skaņu, attēlu un video, lai atdarinātu konkrētu personu vai radītu iespaidu, ka tā ir darījusi vai teikusi kaut ko tādu, ko tā nav darījusi vai teikusi, respektīvi, tiek radīti tā dēvētie dziļviltojumi ([EPRS, 2018](#)). Citstarp dziļmācīšanās ir mašīnmācīšanās apakšnozare, kurā tiek izmantoti mākslīgi neironu tīkli, atdarinot cilvēka mācīšanās procesu ([Nasir et al., 2021](#)). Dziļviltojumi visbiežāk ir ļoti reāli videoklipi, kuri izveidoti, izmantojot mākslīgo intelektu ([Westerlund, 2019](#)).

Citi instrumenti

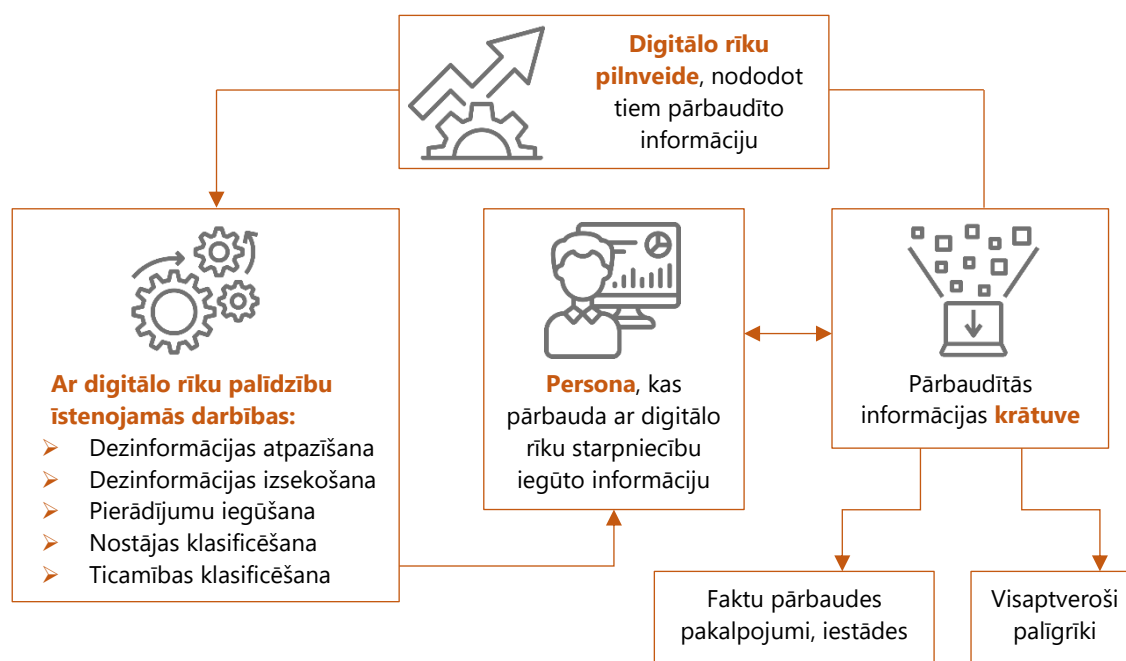

Papildus minētajiem instrumentiem aizvien plašāk dezinformācijas izplatīšanā tiek izmantoti arī citi digitālie rīki, piemēram, **ziņojumapmaiņas lietojumprogrammas**, kas piedāvā dažādus šifrētas saziņas veidus, – *WhatsApp*, kā arī *Viber*, *LINE*, *KakaoTalk* un *Telegram*. Ir izveidoti arī populāru **sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu dubultnieki**, piemēram, *Gab*, *Gettr*, *Parler* un *Rumble*. Tāpat dezinformācijas izplatīšanā tiek izmantoti **datu tirdzniecības platformās iegādājami dati**. Informācijas plūsmas nodrošināšanai un sekošanai tai var izmantot **reāllaika atrašanās vietas (ģeolokācijas) ierīces** un **novērošanas tehnoloģijas**, kā arī **paplašinātās realitātes tehnoloģijas** ([Woolley, 2022](#)). Par vienu no jaunākajiem dezinformācijas līdzekļiem tiek uzskatīti **interneta mīmi**, proti, attēli, videomateriāli, animācijas gan ar tekstu, gan bez tā. Visplašāk izplatītais interneta mīmu veids ir attēls ar tekstu (*image macro*) ([Nieuburt, 2021](#)).

1.3. Digitālo rīku lietojums dezinformācijas atklāšanā

Dezinformācijas atklāšanai var izmantot dažādus risinājumus, citstarp veicināt medijpratību un informācijpratību, atbalstīt dezinformācijas pētniecību, uzlabot informācijas ticamības pārbaudi, uzraudzīt plašsaziņas līdzekļu saturu un izstrādāt vietējo saturu ([Valtenbergs u. c., 2018](#)). Viens no risinājumiem ir arī plašāka digitālo rīku izmantošana dezinformācijas atklāšanai. **Dezinformācijas izplatīšanai izmantoto digitālo rīku dažādošanās veicinājusi arī tādu rīku izstrādi, kuri var tikt izmantoti dezinformācijas atpazīšanai. Lai pārbaudītu sociālo plašsaziņas līdzekļu platformās ievietoto saturu, aizvien plašāk tiek izmantotas automatizētas sistēmas, kas ļauj efektīvi atklāt un ierobežot dezinformācijas izplatītāju darbības, piemēram, dezinformācijas kampaņas.** Tomēr cīņā pret dezinformāciju būtiska nozīme ir ne tikai digitālajiem rīkiem, bet arī personām, kuras pārbauda informāciju (6. attēls). Ņemot vērā to, ka digitālo rīku izmantošana dezinformācijas atpazīšanai vēl aizvien rada bažas, ka tādējādi var tikt ierobežota vārda brīvība un privātums, šajā procesā bieži tiek iesaistītas personas, kuras pārbauda digitālo rīku sniegtās informācijas atbilstību iepriekš noteiktiem standartiem. Īpaši būtiski ir pārbaudīt, vai digitālie rīki ir korekti atspoguļojuši vēstījuma kontekstu, ņemot vērā to, ka tie nespēj uztvert, piemēram, ironiju un sarkasmu. Šādu manuāli pārbaudīto informāciju glabā datu/informācijas krātuvēs, ko var izmantot gan digitālo rīku pilnveidei, gan turpmāk manuāli veiktajās faktu pārbaudēs

(Caled and Silva, 2022; Katzenbach and Ulbricht, 2019; LMĒP, 2022a). Radītā satura apstrādes procesā ir būtiskas divas secīgas darbības – satura izvērtēšana un satura radītāju, publicētāju/izplatītāju, pastiprinātāju un to mērķu izpēte (Intervija, Aleksejeva, 12.01.2023).

6. attēls. **Dezinformācijas ierobežošanas process**

Balstīts uz: [Caled and Silva, 2022](#)

Sociālo plašsaziņas līdzekļu monitorēšanas rīki

Ir zināmi dažādi sociālo plašsaziņas līdzekļu monitorēšanas rīki, piemēram, *Brandwatch*, *Mediatoolkit*, *Meltwater*, *BuzzSumo*, *Keyhole*, *Sprinklr*, *Sprout Social* un *Digimind*. Šie rīki paredzēti programmatūras tiešsaistes satura analizēšanai. Piemēram, ar to palīdzību iespējams analizēt ierakstus un komentārus sociālajos plašsaziņas līdzekļos, ziņu, video un attēlu saites, kā arī citu plašsaziņas līdzekļu saturu. Šie rīki ļauj ietaupīt laiku un resursus, jo komunikācijas plūsmas novērošana nav jāveic manuāli. Visu minēto rīku lietošana ir maksas pakalpojums, un tos ir iespējams izmantot vairāku sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu, piemēram, *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, *Vkontakte*, *Youtube* u. c., monitorēšanai ([Grizāne et al., 2022](#)).

Meta Platforms (kas aptver *Facebook*, *Instagram*, *WhatsApp* un *Messenger*) pārstāvji norāda, ka **neatļautā satura izņemšanā, izmantojot digitālo rīku algoritmus, būtisks izaicinājums ir nepieciešamība "trenēt" modeļus, sniedzot tiem piemērus tam, kā atpazīt vēstījuma kontekstu** (piemēram, atšķirt pašu naida runu no akadēmiska rakstura diskusijas par naida runu) ([Facebook, 2022](#)). Līdz ar to būtiska ir ne tikai digitālo rīku nodrošināšana un izmantošana, bet arī šo rīku pastāvīga pilnveide, sniedzot tiem jaunu informāciju un kontekstu.

Lietojumprogrammatūras dezinformācijas atpazīšanai

Lietojumprogrammatūras jeb lietotnes ir programmatūras, kas izstrādātas un paredzētas noteiktu uzdevumu veikšanai ([Britannica, 2022](#)). Jau ir ierosinātas vairākas pieejas algoritmizēšanas atvieglošanai, tostarp tādas, kas balstītas uz speciāli izstrādātām datorprogrammām (1. tabula). Vairums šādu programmu balstās uz valodas apstrādi (*natural language processing*). Valodas apstrāde ir veids, kādā lietojumprogrammas, izmantojot valodu, sazinās ar cilvēkiem un viņus saprot. Valodas apstrāde palīdz saprast mutvārdos vai rakstveidā izteiktus vārdus un teikumus, kā arī var palīdzēt lietojumprogrammām ģenerēt atbildes vai veikt citus uzdevumus. Piemēram, valodas apstrādi izmanto virtuālie asistenti *Siri* un *Alexa* ([Kozik et al., 2022](#)).

1. tabula

Lietojumprogrammas dezinformācijas atpazīšanai

Avoti: [EC; Abend, 2022](#); [Debunk.eu](#); [Wongkar and Angdresey, 2019](#)

Nosaukums	Funkcija
Misinfo Classifier	Mašīnmācīšanās programma īpašu valodas iezīmju, piemēram, izteiksmes konstatēšanai. Lietotni izmanto ES institūcijas (EK un EP).
Social Rumour	Lietotne meklē <i>Twitter</i> kontus, kuri ievieto saites no iepriekš zināmiem un par aizdomīgiem noteiktiem avotiem. Tāpat lietotne novēro citas attiecīgo lietotāju kontu publicētās saites, lai sekotu jaunu vēstījumu veidošanai. Lietotni izmanto ES institūcijas (EK un EP).
Twitter Crawler	Ar programmatūras palīdzību var ievietot tvītus datubāzēs. Lietotāji var tos pārbaudīt, ievadot saiti aplikācijā. Procesā tiek izmantots īpašs algoritms (<i>NER – the Named Entity Recognition</i>).
Debunk.eu	Lietuvā izstrādāts mākslīgā intelekta analīzes rīks. Mākslīgais intelekts divu minūšu laikā pēc ziņas vai informācijas ievietošanas tiešsaistē to pamana un nosaka, vai tā ir vai nav dezinformācija. <i>Debunk.eu</i> ietvaros ir ne tikai izstrādāta lietojumprogramma, bet tas pats par sevi ir arī neatkarīgs tehnoloģiju analīzes centrs, NVO. Šajā projektā darbojas žurnālisti un tā dēvētie Lietuvas elfi – anonīmu cilvēku grupa, kas ziņo par Krievijas dezinformāciju un manuāli pārbauda plašai auditorijai adresētus apgalvojumus.

Visbiežāk digitālos rīkus izmanto tehnoloģiju vai plašsaziņas līdzekļu uzņēmumi. Piemēram, *Facebook* cīņai pret viltus ziņām ir izstrādājis speciālu instrumentu (*Multimodal Content Analysis Tools*). Turklāt *Facebook* dezinformācijas pārraudzīšanā nodarbina aptuveni 35 000 personu. Šis uzņēmums atvēlējis ievērojamu finansējumu arī dziļviltojumu identificēšanai (*Deepfake Detection Challenge*) un aicinājis sabiedrību piedāvāt risinājumus dziļviltojumu identificēšanai. Tomēr dziļviltojumu atpazīšanai vēl aizvien nepieciešama rīku pilnveide ([Choras et al., 2021](#); [De Blasio and Selva, 2021](#); [Gorwa et al., 2020](#)).

2. Dezinformācijas izplatības regulēšanā tiešsaistes vidē iesaistītās puses

2.1. Iesaistītās puses Eiropas līmenī

Daži lietpratēji tieši ES līmeni uzskata par vispiemērotāko efektīvai cīņai ar dezinformāciju ([Butcher, 2019](#)).

Eiropas Padomes ietvaros nozīmīgs juridiskais instruments ir Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas piemērojama visās dzīves jomās, tostarp attiecībā uz darbībām tiešsaistē un bezsaistē. Eiropas Padome regulāri publicē pētījumus un ieteikumus, konsultējot Eiropas valstis un NVO par cilvēktiesību aizsardzību tiešsaistē, iespējām uzlabot interneta pārvaldību, attīstīt sadarbību ar uzņēmējdarbības nozarēm, kā arī veicināt sabiedrības noturību un informācijpratību ([CoE UA, 2022](#)).

Eiropas Parlaments (turpmāk arī – EP) arī iesaistās cīņā pret dezinformāciju, izdodot rezolūcijas (nav juridiski saistošas), kā arī aicinot izstrādāt vienotu stratēģiju un dalībvalstīm ieviest konkrētus pasākumus cīņā pret dezinformāciju. Piemēram, EP 2022. gada 9. marta rezolūcijā par ārvalstu iejaukšanos visos ES demokrātiskajos procesos, tostarp dezinformāciju, ir aicinājis aizliegt Krievijas propagandas kanālus un pieprasīt, lai tiešsaistes platformas ierobežo ar informācijas manipulāciju saistītas darbības. **EP aicinājis piešķirt lielāku finansējumu neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem un faktu pārbaudes iestādēm.** Savukārt, lai apzinātu ES tiesiskā regulējuma nepilnības, kas varētu tikt izmantotas ļaunprātīgiem mērķiem, EP 2022. gada martā izveidoja Īpašo komiteju attiecībā uz ārvalstu iejaukšanos visos demokrātiskajos procesos ES, tostarp dezinformāciju ([INGE](#)). Ir izveidota arī EP dezinformācijas apkarošanas komanda, kas sadarbībā ar citām organizācijām uzrauga un analizē dezinformāciju, kā arī informē sabiedrību par dezinformāciju ([EP, 2022](#); [EPRS, 2019](#)).

Atbildību par dezinformācijas samazināšanas pasākumu izstrādi uzņemas arī virkne **EK ģenerāldirektorātu**: Tieslietu un patērētāju tiesību ģenerāldirektorāts; Komunikācijas tīklu, satura un tehnoloģiju ģenerāldirektorāts; Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts; Komunikācijas ģenerāldirektorāts; Kopīgais pētniecības centrs un Kaimiņattiecību un paplašināšanās sarunu ģenerāldirektorāts ([Pamment, 2020](#)). **Tas, ka EK norādītajos dezinformācijas mazināšanas pasākumos ir iesaistīti dažādu jomu ģenerāldirektorāti, liecina par to, ka cīņa pret dezinformāciju ir plaša un daudzšķautņaina.**

Cīņā pret dezinformāciju tiešsaistes vidē sava loma ir arī **Eiropas Ārējās darbības dienestam**. Dienesta Stratēģiskās komunikācijas nodaļas paspārnē darbojas trīs specializētas struktūrvienības. Dažādus stratēģiskās komunikācijas pienākumus veic divas no tām – Komunikācijas politikas un publiskās diplomātijas struktūrvienība un Stratēģiskās komunikācijas, operatīvo grupu un informācijas analīzes struktūrvienība. Komunikācijas politikas un publiskās diplomātijas struktūrvienībai gan nav formālu ar dezinformāciju saistītu funkciju – tā drīzāk pilda ES politisko un kultūras mērķu aizstāvības un iesaistes funkcijas, tostarp atbalsta visas digitālās plašsaziņas līdzekļu kampaņas. Savukārt Stratēģiskās komunikācijas, operatīvo grupu un informācijas analīzes struktūrvienība sniedz analītisku atbalstu uz pierādījumiem balstītai komunikācijai un politikai, un tai ir speciālas pilnvaras veidot darba grupas un risināt dezinformācijas radītās problēmas informatīvajā telpā. **Šīs struktūrvienības kompetencē ietilpst ES rīcības plāna pret**

dezinformāciju un ātrās brīdināšanas sistēmas īstenošana, kā arī turpmākās politikas izstrāde šajā jomā. Tā arī var sniegt praktisku un tehnisku atbalstu (informāciju, analīzi, ieteikumus) ES kaimiņvalstu un Rietumbalkānu valstu neatkarīgajiem plašsaziņas līdzekļiem un pilsoniskajai sabiedrībai ([EEAS, 2021](#); [Pamment, 2020](#)).

Zināma loma dezinformācijas apkarošanā ir arī **Eiropas Audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu regulatoru grupai** (turpmāk arī – *ERGA*), kas apvieno ES dalībvalstu neatkarīgās regulējošās iestādes. *ERGA* ietvaros citstarp izvērtē Prakses kodeksa dezinformācijas jomā ieviešanu, taču šim izvērtējumam nav formāla rakstura ([ERGA](#)).

ES līmenī tiek atbalstīta pētniecība, kas vērsta uz dezinformācijas atklāšanu. Piemēram, pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros ievērojams finansējums bija atvēlēts sociālajos un citos plašsaziņas līdzekļos pieejamās informācijas patiesuma nodrošināšanai ([EK tīmeklvieta](#)). Starp ES finansētajiem projektiem jāpiemin, piemēram, Dezinformācijas un sociālo plašsaziņas līdzekļu analīzes sociālā observatorija (*SOMA*), taču faktu pārbaudītāji vēl 2020. gadā to nav aktīvi izmantojuši ([ERP, 2021](#)). ES finansē arī projektus, kuru ietvaros tiek izstrādātas lietotnes, kas palīdz atpazīt dažāda veida informāciju, piemēram, ierakstus, kas var provocēt negatīvas emocijas, vai *Twitter* lietotāju kontus, kuri ievieto saites no aizdomīgiem avotiem. Paredzēts, ka lietotnes varēs izmantot organizācijas, kas nodarbojas ar faktu pārbaudi ([EK tīmeklvieta](#)). 2022. gadā izsludināta pieteikšanās uz finansējumu projektiem, kuru mērķis ir, izmantojot mākslīgā intelekta sniegtās iespējas, apkarot dezinformāciju. Šobrīd finansējums piešķirts, piemēram, mākslīgā intelekta vadītai jautājumu un atbilžu platformai, kuras mērķis ir pievērst lietotāju uzmanību informācijas avotā ietvertu argumentu loģiskam un kritiskam izvērtējumam ([EC, 2022b](#); [EC, 2022e](#)).

Pētniecības darbs citstarp tiek veikts arī **Eiropas Digitālo plašsaziņas līdzekļu observatorijā** (*EDMO*), kur darbojas faktu pārbaudītāji, lietpratēji un sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu pārstāvji. ***EDMO* sniedz atbalstu arī rīcībpolitiku veidotājiem.** Tostarp tā koordinē faktu pārbaudes un pētniecību, kā arī veido medijpratības materiālu krātuvi un nodrošina apmācību ([EDMO](#)). *EDMO* centri izveidoti veselā virknē valstu – Beļģijā, Čehijā, Dānijā (centrā darbojas arī lietpratēji no Norvēģijas, Somijas, Zviedrijas), Francijā, Itālijā, Īrijā, Luksemburgā, Polijā, Portugālē, Slovākijā un Spānijā ([EC, 2021](#)).

2.2. Iesaistītās puses nacionālajā līmenī

Dezinformācijas pārvaldība ir komplekss pasākumu kopums, un ES dalībvalstis meklē iespējami atbilstošākos risinājumus, pielāgojot tos straujajai tehnoloģiju attīstībai. ES dalībvalstis ir īstenojušas dažāda veida pasākumus, kas vērsti uz dezinformācijas atklāšanu, taču būtiska problēma ir tā, ka joprojām ir tiesiska regulējuma trūkums, kurā būtu nepārprotami definēta dezinformācija ([Ziemane un Stučka, 2022](#)). **Ministru kabinetā (turpmāk arī – MK) 2023. gada 24. janvārī tika apstiprināts Konceptuālais ziņojums par valsts stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību 2023.-2027. gadam.** Ziņojumā iezīmēta jomas rīcībpolitika un prioritātes, kā arī kompetences sadalījums un koordinācija starp institūcijām, skaidroti vairāki termini, kā arī formulēta valsts vīzija un mērķi informatīvās telpas drošības stiprināšanā tuvākajos gados. Plānotajiem konceptuālā ziņojuma ieviešanas pasākumiem ir noteikts ierobežotas pieejamības informācijas statuss ([MK, 2023](#)).

Dezinformācijas regulēšanā tiešsaistes vidē Latvijā nozīmīga loma ir **NEPLP**. Tās uzdevumos ietilpst nozares regulācijas jautājumi, citstarp gan komerciālo, gan sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu uzraudzība. NEPLP izveidotais Monitoringa centrs (kopš 2017. gada – Monitoringa nodaļa Stratēģiskās attīstības un uzraudzības departamentā) veic vietējā un ārvalstu satura uzraudzību. Tostarp **NEPLP regulāri īsteno plašsaziņas līdzekļu monitoringu. Konstatējot tādas dezinformācijas izplatīšanos, kura negatīvi ietekmēt Latvijas nacionālo drošību, NEPLP ir tiesīga aizliegt televīzijas kanālu un radio staciju retranslāciju, kā arī pieņemt lēmumus par tīmekļvietņu pieejamības ierobežošanu.** NEPLP nav piešķirts finansējums speciāli cīņai pret dezinformācijas izplatīšanu – šī funkcija tiek īstenota esošā budžeta ietvaros ([Informācijas pieprasījums, NEPLP, 03.01.2023.](#)).

2020. gadā VK paspārnē izveidots **VK StratCom**. Tā galvenais mērķis ir nodrošināt Latvijas valsts stratēģiskās komunikācijas spējas. Departamenta kompetencē ietilpst, piemēram, regulāra informācijas telpas monitoringa un analīzes veikšana par valsts pārvaldes komunikācijas efektivitāti, sabiedrību interesējošo tēmu dinamiku, valdības prioritāšu publisko rezonansi un situācijas iespējamo attīstību, kā arī mērķtiecīgiem un ļaunprātīgiem mēģinājumiem ietekmēt sabiedrību, izmantojot informatīvo telpu, un procesiem informatīvajā telpā krīzes situācijās ([Bambals, 2022](#); [Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)).

Arī vairākas ministrijas un to pārraudzībā esošās iestādes iesaistās dezinformācijas izplatības ierobežošanas pasākumos, tostarp arī tiešsaistes vidē. Kultūras ministrijas (turpmāk arī – KM) nolikumā noteikts, ka tā organizē mediju atbalsta programmu ieviešanu un medijpratības veicināšanai paredzēto finanšu līdzekļu izlietojumu ([MK, 2003a](#)). KM izstrādā plašsaziņas līdzekļu politikas plānošanas dokumentus – plašsaziņas līdzekļu politikas pamatnostādnes un plānus, informatīvos ziņojumus par plašsaziņas līdzekļu videi aktuāliem jautājumiem –, kā arī nodrošina finansējumu Mediju atbalsta fondam, ko administrē Sabiedrības integrācijas fonds. Mediju atbalsta fonda uzdevums ir sniegt atbalstu kvalitatīva plašsaziņas līdzekļu satura veidošanai nacionālajos, reģionālajos un pašvaldību plašsaziņas līdzekļos. Mediju atbalsta fonda konkursa ietvaros viena no atbalstītajām tematiskajām kategorijām ir “Mediju kritika”, kurā ietilpst plašsaziņas līdzekļu kritikas žanra projekti, kas nodrošina plašsaziņas līdzekļu un plašākas sabiedrības spēju diskutēt un analizēt plašsaziņas līdzekļu satura, uztveres, ietekmes, kvalitātes un atbildīguma, kā arī pārvaldības un plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības un tendenču jautājumus ([Informācijas pieprasījums, KM, 27.12.2022.](#)). Kā finansējuma apjoms, tā arī atbalstīto projektu skaits gan ir neliels. Finansēto projektu mērķis ir veicināt medijpratību un sabiedrības zināšanas par dezinformācijas pirmavotiem, izplatīšanas metodēm, kā arī sniegt ieteikumus korektai informācijas analīzei. Piemēram, finansējums tika piešķirts TV24 raidījumu cikliem “Meli un fakti”, Radio SWH raidījumu ciklam “Viltus ziņu detektors” un “Aktuālā piektdiena”, SIA Izdevniecība “Rīgas Viļņi” projektam “Patiesība par meliem” un AS “Latvijas mediji” projektam “Atmaskots”. Šo projektu kopsumma ir 295,6 tūkstoši *euro* ([SIF, 2022](#)).

2020. gada sākumā izveidota KM Mediju politikas konsultatīvā padome, kuras mērķis ir koordinēti risināt jautājumus, kas saistīti ar plašsaziņas līdzekļu politikas veidošanu un īstenošanu, un sekmēt valsts institūciju un nozares profesionāļu sadarbību stratēģiskos jautājumos, kas saistīti ar plašsaziņas līdzekļu vides attīstību un ilgtspēju Latvijā. Pieejamā informācija liecina, ka pēdējā padomes sanāksme ir notikusi 2020. gada 6. aprīlī, lai gan tās mērķis ir gana ambiciozs un prasa regulāru mērķtiecīgu darbību.

KM pārraudzībā atrodas Latvijas Nacionālā bibliotēka (turpmāk arī – LNB), kas savas kompetences ietvaros ir uzsākusi ES Atveseļošanas un noturības mehānisma investīcijas 2.1.1.1.i. projekta “Informatīvās telpas monitoringa un aizsardzības spēju paaugstināšana” īstenošanu. Projekta ietvaros paredzēts izveidot plašsaziņas līdzekļu monitoringa informācijas sistēmu valsts pārvaldes iestāžu darbiniekiem, kuriem atbilstoši iestādes funkcijām nepieciešams veikt informācijas izgūšanu un analīzi. Paredzēts, ka sistēma nodrošinās automatizētus un daļēji automatizētus pakalpojumus, kā arī pakalpojumus lietotājiem, kam nepieciešams veikt publiski pieejama tiešsaistes un bezsaistes teksta un audiovizuāla satura izgūšanu un analīzi iestādes darbības nodrošināšanai ([MK, 2022b](#)). Pēc LNB ieskata, plašsaziņas līdzekļu monitoringa informācijas sistēma varētu sniegt būtisku atbalstu dezinformācijas identificēšanai tīmekļvietnēs un sociālajos plašsaziņas līdzekļos. Plānots, ka 2023. gadā tiks uzsākts sistēmas funkcionālo un nefunkcionālo prasību apzināšanas darbs ([Informācijas pieprasījums, LNB, 30.12.2022.](#)).

Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk arī – IZM) nodrošina tāda mācību satura izstrādi, lai izglītojamie apgūtu zināšanas arī par dezinformāciju un drošu digitālo tehnoloģiju izmantošanu. Tāpat IZM īsteno pasākumus pedagogu medijpratības veicināšanai ([MK, 2003b](#)).

Aizsardzības ministrijas (turpmāk arī – AM) nolikumā noteikts, ka tā koordinē informācijas tehnoloģiju drošības politikas veidošanu un īstenošanu un nodrošina Digitālās drošības uzraudzības komitejas darbu ([MK, 2003c](#)). 2020. gadā AM sagatavoja bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā”, lai veicinātu kā Latvijas iedzīvotāju, tā arī diasporas pārstāvju individuālo gatavību dažādām krīzes situācijām. 2022. gadā bukleta saturs aktualizēts. Buklets citstarp satur informāciju par uzticamiem kanāliem, kur iegūstama informācija par situāciju Latvijā un pasaulē, kā arī ar dezinformāciju saistītajiem riskiem ([AM, 2022](#)).

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk arī – VARAM) ir vadošā valsts pārvaldes iestāde informācijas sabiedrības un digitālās transformācijas attīstības plānošanā, koordinācijā un pārvaldībā ([MK, 2022a](#)). VARAM ir izstrādājusi Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam. Tajās uzmanība veltīta interneta lietotāju aizsardzībai pret kaitīgu saturu, kā arī iespējām piekļūt uzticamiem digitālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Taču šā rīcības virziena mērķis ir viens, un tas ir saistīts ar sabiedrības informēšanu un izglītošanu par bērnu drošību internetā. Pamatnostādnes kā rīcības virziens iekļauta arī digitālās drošības politika, akcentējot kibervides draudu novēršanu valsts pārvaldē un privātajā sektorā. Šis rīcības virziens ir orientēts uz maksimāli intelektuālo risinājumu uzraudzības ietvara ieviešanu ([MK, 2021](#)).

Cīņā pret dezinformāciju ir iesaistītas arī drošības iestādes. Valsts drošības dienests veic informatīvās telpas monitoringu, taču informācija par rīkiem, ar kādiem tas tiek īstenots, nav publiski pieejama ([MK, 2018](#); [VDD, 2022](#)). 2022. gadā notikušas strukturālas pārmaiņas Valsts policijā (turpmāk arī – VP). VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldē izveidota jauna struktūrvienība – **Kibernozieģumu apkarošanas pārvalde**. Tās kompetencē ietilpst noziedzīgi nodarījumi ar plašu sabiedrisko rezonansi, ievērojamu apmēru, starpreģionu un pārrobežu dimensiju, kas vērsti pret automatizēto datu apstrādes sistēmu, apdraud vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, kā arī personu pamattiesības tiešsaistē un informācijas tehnoloģijas finanšu jomā ([VP, 2022](#)).

NVO sektors sniedz būtisku ieguldījumu gan sabiedrības informēšanā par dezinformāciju, atmaskojot dažādas viltus ziņas, gan dezinformācijas konstatēšanā un analizē. Tas novērtēts citstarp arī Konceptuālajā ziņojumā par valsts stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību 2023.–2027. gadam ([MK, 2023](#)). **Latvijā biedrības vai nodibinājumi var arī nenorādīt savas darbības jomas, līdz ar to nav pieejama precīza informācija par to, cik daudz un kuras NVO darbojas dezinformācijas izplatības samazināšanas jomā.** Ar to nodarbojas, piemēram, Baltijas pētnieciskās žurnālistikas centrs *Re:Baltica* un tā paspārnē strādājošā fakto pārbaudes un sociālo tīklu pētniecības virtuālā laboratorija *Re:Check*. Citstarp centrs pārbauda politiķu, amatpersonu un viedokļu līderu pausto apgalvojumu patiesumu (*Re:Baltica* tīmekļvietne). Savukārt biedrība “Baltijas Mediju izcilības centrs” rīko apmācības kursus plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem un īsteno medijpratības projektus. Piemēram, 2020. gadā biedrība izstrādāja programmu plašsaziņas līdzekļiem par dezinformācijas kognitīvajiem aspektiem ([Baltijas Mediju izcilības centrs, 2020](#)). Pašlaik centrs īsteno projektu, kura mērķis ir uzlabot plašsaziņas līdzekļu un visas Latvijas sabiedrības informācijas pratības spējas. Projekta ietvaros plānots arī izstrādāt rekomendācijas ilgtspējīgas un efektīvas plašsaziņas līdzekļu un informācijas pratības politikas veidošanai ([Baltijas Mediju izcilības centrs, 2022](#)).

Ar dezinformācijas atmaskošanu nodarbojas arī ziņu portāls DELFI. Tāpat arī Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio portāls LSM.LV veido dezinformāciju atmaskojošus materiālus. Savukārt **privātais sektors visbiežāk iesaistās kiberuzbrukumu novēršanā**, nevis tādu rīku uzturēšanā, kuri palīdz atpazīt un ierobežot dezinformāciju. Tāds ir, piemēram, LMT klientiem pieejamais interneta drošības risinājums “Interneta sargs” ([LMT, 2022](#)).

2018. gada 11. decembrī MK ar rīkojumu Nr. 656 atbalstīja KM izstrādātajā konceptuālajā ziņojumā “Mediju ombuda izveide, tā sastāvs, darbības vadlīnijas un lauks” paredzētā mediju ombuda jeb Mediju ētikas padomes kā pašregulatīva mehānisma izveidi. Pašlaik biedrībā “**Latvijas Mediju ētikas padome**” ir 44 biedri un divi asociētie biedri un tās Ētikas kodeksam ir pievienojušies 13 uzņēmumi un organizācijas, nekļūstot par biedriem ([LMĒP](#) tīmekļvietne). Biedrības mērķis ir veicināt ētiskas mediju prakses attīstību un sekmēt mediju pašregulāciju Latvijas mediju telpā ([LMĒP, 2019](#)). Biedrība rīko diskusijas, kuru ietvaros lietpratēji apspriežas par izaicinājumiem informatīvajā telpā, kā arī par plašsaziņas līdzekļu vides stiprināšanu. LMĒP pasūta arī socioloģiskās aptaujas, tādējādi gūstot informāciju par Latvijas iedzīvotāju uzskatiem par plašsaziņas līdzekļu ētiku, kā arī par informācijas ieguves avotiem ([LMĒP](#) tīmekļvietne).

Starpinstitucionālā un starpvalstu sadarbība

Lielākā daļa dezinformācijas apkarošanā nacionālajā līmenī iesaistīto pušu īsteno starpinstitucionālo sadarbību gan ar citām valsts iestādēm un NVO sektoru, gan arī ar starptautiska līmeņa aktoriem, piemēram, NATO, ES, OECD, kā arī ar atsevišķām valstīm.

Lai nodrošinātu informācijas apmaiņu un vienotus vēstījumus par valdības sēdē izskatāmajiem jautājumiem, VK StratCom koordinē un vada valsts pārvaldes koordinācijas grupu, kurā piedalās pārstāvji no visām ministrijām, Valsts kancelejas komunikācijas struktūrvienību vadītāji, kā arī Ministru prezidenta biroja un ministru biroju komunikācijas un sabiedrisko attiecību padomnieki. VK StratCom sadarbojas gan divpusējos, gan

daudzpusējos reģionālos formātos ar ASV, abām pārējām Baltijas valstīm, Lielbritāniju, Poliju un Ziemeļvalstīm, kā arī ar ES, NATO, OECD. Sadarbojas arī ar NATO StratCom COE, piemēram, apmācības scenāriju izstrādē un krīžu pārvarēšanas mācību organizēšanā pašvaldību formālajiem un neformālajiem līderiem Latvijas austrumu pierobežas novados 2021. gada decembrī, kā arī ministriju valsts sekretāriem un komunikācijas struktūrvienību darbiniekiem 2022. gada janvārī ([Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)).

Sadarbība tiek īstenota arī starp VARAM, Latvijas tiesībsardzības institūcijām un drošības dienestiem, Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija CERT.LV, Kultūras informācijas sistēmu centru, kā arī plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem ([Informācijas pieprasījums, VARAM, 04.01.2022.](#)). Savukārt sadarbības memorandu par informācijas apmaiņu par Latvijas drošību eventuāli ietekmējošu mediju saturu 2015. gadā parakstīja NEPLP, AM un KM ([Informācijas pieprasījums, LNB, 30.12.2022.](#)).

Sadarbība ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām un uzņēmumiem

Ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām sadarbojas VK StratCom un NEPLP. Šī sadarbība ietver gan divpusēju attiecību uzturēšanu ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām, tādām kā *Meta (Facebook un Instagram)*, *Google*, *TikTok*, *Twitter*, gan koordinētas Latvijas institūciju un minēto platformu sadarbības veicināšanu.

VK StratCom ir Latvijas oficiālais kontaktpunkts sadarbībā ar *Meta*, *Google*, *TikTok*, *Twitter*. Sadarbība ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām atbilstoši departamentam pieejamiem ierobežotajiem resursiem aptver jautājumus, kas skar cīņu pret dezinformāciju un dezinformācijas izplatības ierobežošanu ([Bambals, 2022](#); [Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)). Sadarbības sekmīgums ir lielā mērā atkarīgs no tiešsaistes platformas pārstāvja atsaucīguma. Katrai platformai ir savas sadarbības kontaktpersonas un procedūras. Piemēram, VK StratCom izveidojusies veiksmīga sadarbība ar *Twitter*. Savukārt, lai ziņotu par nelikumīgu saturu, piemēram, *TikTok* vietnē, VK StratCom nākas aizpildīt platformas prasībām atbilstoši sagatavotu *Excel* failu un nosūtīt to uz e-pasta adresi, kas paredzēta dažādu valsts iestāžu ziņojumu saņemšanai un izskatīšanai. Ziņojot par saturu *Facebook* vai *Instagram* platformās, tiek izmantots uzticamo partneru kanāls (*trusted partners channel*) ([Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)).

NEPLP sadarbojas ar *Google*, *YouTube* un *Facebook*. NEPLP ir nodrošināta piekļuve rīkam, kas sniedz iespēju ziņot minētajām platformām par iespējamiem pārkāpumiem, kā arī NEPLP pieņemtajiem lēmumiem un tajos ietvertajiem aicinājumiem ņemt vērā lēmumos konstatēto. Pēc NEPLP vērtējuma, šī sadarbība ir uzlabojusies pēc Krievijas pilna apjoma iebrukuma Ukrainā. NEPLP uztur kontaktus arī ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu pārstāvjiem Latvijā ([Informācijas pieprasījums, NEPLP, 03.01.2023.](#)).

2.3. Citas iesaistītās puses

NATO StratCom COE izveidots 2014. gadā, un tā uzdevums ir citstarp proaktīvi veicināt saziņu un uzlabot izpratni par stratēģisko komunikāciju un informācijas karu, sniegt atbalstu neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem, kā arī atklāt, analizēt un apstrīdēt ārvalstu manipulācijas ar informāciju un iejaukšanās darbības. Centrs regulāri publicē ziņojumus, citstarp par dezinformācijas tematiku ([NATO StratCom COE](#) tīmekļvietne). Kopš 2020. gada tiek veidoti *StratCom* raidieraksti angļu valodā par drošības jautājumiem. Tāpat

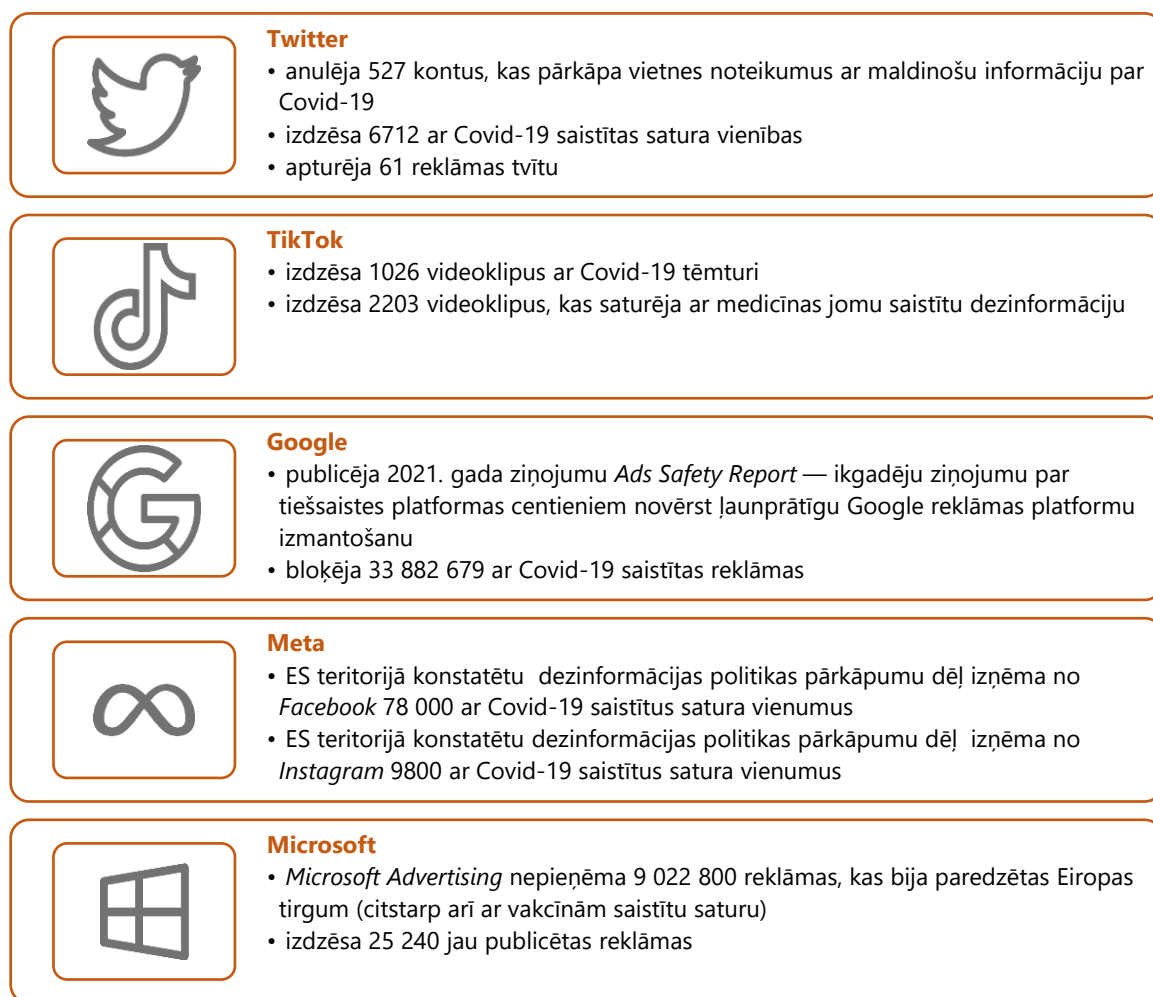
centrs organizē diskusijas, seminārus un konferences par drošības jautājumiem, tostarp arī par dezinformāciju, informācijas karu un medijpratību.

Arī sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas iesaistījušās cīņā pret dezinformāciju un cenšas uzlabot savu sistēmu un pārraudzības efektivitāti. Pēdējos gados sociālo plašsaziņas līdzekļu uzņēmumi, jo sevišķi *Meta*, *Google* un *Twitter*, ir apzinājušies savu lomu tiešsaistes dezinformācijas izplatībā un līdz ar to arī dezinformācijas apkarošanā un izrāda interesi par sadarbību ar valstu valdībām un ES. Viens no šādas iesaistes motīviem ir arī rūpes par savas reputācijas uzturēšanu. **Sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas izstrādā un lieto dažādus algoritmus, lai ierobežotu dezinformācijas izplatīšanos.** Piemēram, kopš 2021. gada sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas, jo sevišķi *Meta* un *Twitter*, centušās aktīvāk, mainot savus algoritmus, kontrolēt viltus ziņu izplatīšanos un cīnīties pret dezinformāciju izplatītajiem botiem, tādējādi uzlabojot satura kvalitāti. Tomēr lietpratēji norāda uz to, ka trūkst neatkarīgas šo platformu darbības pārraudzības, un līdz ar to arī iespēju izvērtēt dezinformācijas ierobežošanai veikto darbību samērīgumu un starptautisko cilvēktiesību normu ievērošanu šajā procesā (*Broggi and Bleyer-Simon, 2021*).

Ņemot vērā tiešsaistes platformu nozīmi dezinformācijas izplatībā, **2018. gada oktobrī pēc EK aicinājuma lielākās platformas, kā arī programmatūras uzņēmumi un struktūras, kas pārstāv reklāmas nozari, pieņēma Prakses kodeksu dezinformācijas jomā, tādējādi pastiprinot centienus cīņā pret dezinformāciju.** Prakses kodekss dezinformācijas jomā ir saistību kopums dezinformācijas apkarošanai, par ko brīvprātīgi vienojušies tiešsaistes platformu, vadošo sociālo plašsaziņas līdzekļu, reklāmdevēju un reklāmas nozares pārstāvji. Kodekss ir pašregulācijas rīks, kas ieviests, lai nodrošinātu tiešsaistes platformu labāku pārredzamību un atbildīgumu un kalpotu par tiešsaistes platformu dezinformācijas samazināšanas politikas uzraudzības un uzlabošanas sistēmu. Pēc EK ieskata, kodekss ir būtisks sasniegums. Pirmo reizi lielākie nozares pārstāvji pauduši apņēmību kopīgi rīkoties, vēršoties pret dezinformācijas izplatīšanos tiešsaistes vidē. Tomēr ir konstatēta arī vesela virkne šīs iniciatīvas nepilnību, kas kavēja tās pilnīgu un konsekventu piemērošanu dažādās platformās un ES dalībvalstīs. Piemēram, netika nodrošināts pienācīgs uzraudzības mehānisms, radās problēmas ar piekļuvi platformu datiem dezinformācijas pētniecības nolūkā, bet ieinteresēto personu, jo sevišķi reklāmas nozares pārstāvju, līdzdalība tika atzīta par nepietiekamu (*EC, 2020; ERP, 2021; EK, 2021b*). 2021. gada maijā EK publiskoja ieteikumus Prakses kodeksa stiprināšanai. Citstarp tika norādīts, ka kodeksam būtu jānodrošina visaptverošs pārskats par esošajām un jaunām manipulatīvas darbības formām, kas tiek izmantotas dezinformācijas izplatīšanai (piemēram, boti, viltoti konti, speciāli organizētas manipulatīvas kampaņas, kontu pārņemšana), un jāietver mērķētākas saistības, lai nodrošinātu dezinformācijas ietekmes mazināšanai veikto pasākumu pārredzamību un atbildīgumu. Tāpat rekomendēts pilnveidot sadarbību ar faktu pārbaudītājiem un paplašināt faktu pārbaudes tvērumu visās ES dalībvalstīs un valodās (*EK, 2021a*). **2022. gada 16. jūnijā EK nāca klajā ar Prakses kodeksa dezinformācijas jomā jaunāko versiju, kas paredz stingrākus noteikumus.** 34 parakstītāju vidū ir lielākās tiešsaistes platformas (*Meta, Google, Twitter, TikTok* un *Microsoft*), kā arī dažādi citi aktori, piemēram, mazākas vai specializētas platformas, tiešsaistes reklāmas nozares pārstāvji, reklāmas tehnoloģiju uzņēmumi, faktu pārbaudītāji, pilsoniskās sabiedrības pārstāvji u. c. Tās tiešsaistes platformas, kuras parakstījušas kodeksu, citstarp ir aicinātas regulāri ziņot par paveikto cīņā pret dezinformāciju, kas

saistīta ar Covid-19 pandēmiju ([Eiropadome un ES Padome, 2021](#)) (7. attēls). 2023. gada sākumā ir izveidots Caurskatāmības centrs (*Transparency Centre*), kurā iekļaujas visi Prakses kodeksa dezinformācijas jomā jaunākās versijas parakstītāji. Šā centra paspārnē arī pirmo reizi publicēts ziņojums par to, kā praksē tiešsaistes platformas īsteno kodeksā noteiktās saistības ([EC, 2023a](#)). Līdz ar to ir pieejama informācija par viltus kontu skaitu, faktu pārbaūžu ietekmi, kā arī, piemēram, par to, cik daudz reižu ir pieņemtas, atzīmētas vai noraidītas politiskās reklāmas ([Transparency Centre, 2023a](#)). Piemēram, *Meta* savā ziņojumā norādījusi, ka īsteno medijpratības kampaņas Albānijā, Bosnijā un Hercegovinā, Bulgārijā, Igaunijā, Kosovā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Serbijā un Slovākijā ([Transparency Centre, 2023b](#)).

7. attēls. Tiešsaistes platformu paveiktais cīņā pret dezinformāciju saistībā ar Covid-19 2022. gada martā un aprīlī

Avots: [EK, 2022](#)

Ari vesela virkne starptautisko NVO iesaistās dezinformācijas izplatības ierobežošanas pasākumos, aptverot dažādus darbības virzienus. Lietpratēji norāda, ka NVO ir pieredzes, ideju un praktisku ieteikumu avots un ka tās izpelnījušās relatīvi augstāku sabiedrības uzticēšanos nekā valstu valdības, ES institūcijas un sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas ([Butcher, 2019](#)). Cīņā pret dezinformāciju aktīvi iesaistās, piemēram, Eiropas Skatītāju

interesešu asociācija (*European Association for Viewers' Interests*) un novērošanas organizācija *AlgorithmWatch*. Eiropas Skatītāju interesešu asociācijas mērķis ir veicināt medijpratību. Tā pārstāv ES pilsoņu intereseš EK un citās ES līmeņa institūcijās attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu lietošanu ([EAVI](#) tīmekļvietne). Savukārt *AlgorithmWatch* seko automatizētu lēmumu pieņemšanas sistēmu izveidei un pēta to ietekmi uz sabiedrību ([AlgorithmWatch](#) tīmekļvietne). 2015. gadā izveidots Starptautiskais faktu pārbaudītāju tīkls. Šī organizācija apvieno faktu pārbaudes organizācijas visā pasaulē, un tās mērķis ir veicināt faktu pārbaudes izcilību. Par šīs organizācijas biedru var kļūt jebkura likumīgi reģistrēta organizācija, kas izveidota ar mērķi veikt faktu pārbaudi un kas nav valsts institūcija. Biedriem ir jāievēro organizācijas faktu pārbaudītāju principu kodekss, un tā ievērošana tiek pastāvīgi kontrolēta. Citstarp Starptautiskais faktu pārbaudītāju tīkls skaidro sabiedrībai arī dažādu digitālo rīku nozīmi dezinformācijas atklāšanā. Šajā tīklā ir iesaistīties arī viens Latvijas pārstāvis – centrs *Re:Baltica* ([IFCN](#) tīmekļvietne).

3. Pasākumi dezinformācijas izplatības ierobežošanai

Šajā sadaļā, balstoties uz šajā ziņojumā līdz šim aplūkoto problemātiku, izcelti četri instrumenti ([Howlett, 2019](#)), kas dažādos līmeņos (nacionālajā un starptautiskajā) būtu izmantojami dezinformācijas izplatības ierobežošanai.

3.1. Organizatoriskie pasākumi

Neviena nozare nevar aizsargāties pret dezinformāciju vienīgi saviem spēkiem, un efektīvai stratēģijai nepieciešams savstarpēji atbalstošs daudznozaru tīkls, kurā katrai ieinteresētajai pusei ir konkrēta loma. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc tik komplicētu un daudzšķautņainu problēmu kā dezinformācijas izplatība nav iespējams risināt vienīgi ar nacionāla līmeņa pasākumiem; lietpratēji rosina pārraudzību īstenot arī ES līmenī, citstarp tādēļ, lai koordinētu plašo privātā sektora dalībnieku loku. Tāpat nepieciešams ieguldīt līdzekļus dezinformācijas izplatības samazināšanas pasākumu uzraudzībā un novērtēšanā ([Bontcheva et al., 2020](#); [Butcher, 2019](#)). Valstis var sadarboties ar sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām, lai globālā mērogā īstenotu pārskatāmus un izmērāmus pasākumus, citstarp, piemēram, mudinātu šos uzņēmumus sniegt salīdzināmus datus ([Bontcheva et al., 2020](#); [DG CONNECT, 2018](#)).

Līdz šim pieeja nepatiesas informācijas izplatības ierobežošanai tiešsaistē bieži vien bija balstīta uz manuālu faktu pārbaudi un satura veidošanu, ciktāl pēc iespējas niansētākam novērtējumam nepieciešama cilvēka iesaiste. Neatkarīgo faktu pārbaudes organizāciju un sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu savstarpējā sadarbība var nākt par labu nepatiesas informācijas identificēšanai, ņemot vērā citstarp arī kultūras un valodas faktorus. Automatizējot noteiktas satura veidošanas un pārbaudes funkcijas un izstrādājot šādas funkcijas ietverošus digitālos rīkus, iespējams efektīvi novērst nepatiesas informācijas izplatīšanos tiešsaistē. **Var tikt izmantoti tādi digitālie rīki kā automatizēta faktu pārbaude un dabiskās valodas apstrāde.** Jāņem vērā, ka digitālo rīku attīstības gaitā arī dezinformācijas izplatītāji ir atraduši veidus, kā dažādos ierobežojumus varētu apiet. Lietpratēji norāda, ka **hibrīda pieeja, kurā apvienota cilvēka manuāla iesaiste un digitālie rīki, varētu būt efektīvākais risinājums savlaicīgai un kvalitatīvai nepatiesas informācijas identificēšanai un dezinformācijas izplatības samazināšanai** ([DG CONNECT, 2018](#); [Lesher et al., 2022](#)).

Sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas ir pārskatījušas un paplašinājušas savu satura veidošanas politiku, papildinot to ar uzdevumu atpazīt nepatiesu un maldinošu saturu. Citstarp ES pieņemtā Digitālo pakalpojumu akta mērķis ir palielināt ar satura veidošanu saistīto lēmumu pārskatāmību un atbildību par tiem, pieprasot periodiskas atskaites no sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām. Lai gan platformas publisko informāciju par noteiktas informācijas izņemšanas iemesliem, par nepatiesu atzītais saturs daļēji var tajās saglabāties. **Ieinteresēto pušu, tostarp faktu pārbaudes organizāciju un pētnieku, iesaistišana un neatkarīga pieņemto lēmumu izvērtēšana būtu būtisks ieguldījums satura veidošanas prakses uzlabošanā** ([DG CONNECT, 2018](#); [Lesher et al., 2022](#)). Digitālo pakalpojumu akts uzliek sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām pienākumu līdz 2023. gada 17. februārim sniegt informāciju par to lietotāju skaitu ES. Citstarp par pienākumu noteikta arī dezinformācijas ierobežošana ([Goujard, 2023](#)). Lietpratēji norāda, ka sociālo plašsaziņas līdzekļu platformām vajadzētu

nodrošināt finansējumu pētījumiem un dezinformācijas atklāšanas algoritmu izvērtēšanai, kā arī sadarboties ar NVO un valstīm ([Bontcheva et al., 2020](#)).

Nacionālajā līmenī nepieciešams nodrošināt efektīvu valsts institūciju savstarpējo sadarbību, informācijas apmaiņu un informācijas, kā arī darbības koordinēšanu. Tas citstarp attiecināms arī uz nepatiesas informācijas atspēkojumiem, ko var izplatīt dažādas institūcijas, kā arī uz informācijas izplatīšanu pēc savas iniciatīvas ([Informācijas pieprasījums, KM, 27.12.2023.](#); [Intervija, Aleksejeva, 12.01.2023.](#)).

Būtiski ir turpināt uzraudzīt digitālo rīku izmantošanu, izvērtēt to priekšrocības un ar tiem saistītos riskus cīņā pret dezinformāciju, kā arī radīt jaunus rīkus, kas atvieglotu dezinformācijas atklāšanu un analīzi ([Bontcheva et al., 2020](#)). Līdz ar sadarbību un apmācību būtu veicināma digitālo rīku izmantošana nepatiesas informācijas identificēšanai valsts pārvaldes institūcijās, kā arī NVO un plašsaziņas līdzekļu organizācijās ([Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)).

3.2. Normatīvie un regulējošie pasākumi

Normatīvie un regulējošie pasākumi ietver ne tikai jauna tiesiskā regulējuma izstrādi vai spēkā esošā regulējuma papildināšanu, bet arī tādu mehānismu kā konsultatīvās padomes, darba grupas un citus sabiedrības iesaistes mehānismus ([Howlett, 2021](#)).

Sociālo plašsaziņas līdzekļu atbildību dezinformācijas apkarošanas jomā iespējams nostiprināt, vadoties pēc vairākiem modeļiem:

- ◇ atbildību nosaka parlaments un/vai valdība;
- ◇ atbildību kopīgi nosaka valsts un tirgus dalībnieki;
- ◇ regulēta pašregulācija (*regulated self-regulation*);
- ◇ pilnīga pašregulācija (*pure self-regulation*).

Ja izraudzīts regulētās pašregulācijas modelis, tad platformas var brīvi iesaistīties cīņā pret dezinformāciju, bet tikai tiesiskā regulējuma ietvaros un atbildīgo valsts iestāžu uzraudzībā. Lietpratēji norāda, ka šobrīd Latvijā konstatējamas šāda modeļa iezīmes, proti, nav ieviesti specifiski noteikumi par dezinformācijas apkarošanu tiešsaistē, un cīņa pret dezinformāciju tiek skatīta nacionālās drošības kontekstā ([De Blasio and Selva, 2021](#)). Jāņem vērā, ka lietpratēji Latvijas situāciju vērtējuši, balstoties uz diviem dokumentiem, proti, Latvijas mediju politikas pamatnostādņem 2016.–2020. gadam un Nacionālās drošības koncepciju. Šobrīd dezinformācijas izplatības ierobežošanas problemātika iekļauta arī [Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam](#), MK 2021. gada 5. februāra rīkojumā "[Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņem 2021.–2027. gadam](#)", kā arī [Digitālās transformācijas pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam](#).

Līdzīgi kā Digitālo pakalpojumu aktā, arī ES regulā 2021/784 par vēršanos pret teroristiska satura izplatīšanu tiešsaistē ir uzsvērts, ka **nevajadzētu noteikt mitināšanas pakalpojumu sniedzējiem nedz vispārēju pienākumu pārraudzīt faktu meklēšanas procesu vai aktīvi iesaistīties šajā procesā, nedz arī pienākumu izmantot automatizētus rīkus. Tomēr mitināšanas pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu būt nodrošinātai iespējai izmantot automatizētus rīkus, ja tas atzīts par lietderīgu un vajadzīgu**, lai efektīvi vērstos pret to pakalpojumu ļaunprātīgu izmantošanu teroristiska

satura izplatīšanai ([EP un ES Padome, 2021](#)). Latvijā jēdziens "mitināšanas pakalpojumu sniedzējs" ir definēts likumprojektā "Grozījumi Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumā" (Saeimā iesniegts 2022. gada 23. novembrī un 2022. gada 22. decembrī pieņemts pirmajā lasījumā). Likumprojektā noteikts, ka mitināšanas pakalpojumu sniedzējs ir informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējs, kas nodrošina satura sniedzēja sniegtās informācijas glabāšanu pēc satura sniedzēja pieprasījuma ([Saeima, 2022](#)). Par mitināšanas pakalpojumu var uzskatīt, piemēram, sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas vai attēlu un audio koplietošanas pakalpojumus.

3.3. Finansiālie pasākumi

Finansiālie pasākumi ietver tiešu finansējuma piešķiršanu vai finansēšanu ar nodokļu sistēmas starpniecību ([Howlett, 2021](#)).

Valsts savu lomu dezinformācijas atklāšanā pilda, citstarp stiprinot jau funkcionējošo mehānismu un iestāžu veikspēju. Viens no veidiem, kā to panākt, ir **ģeopolitiskajai situācijai un nacionālās drošības vajadzībām atbilstoša finansējuma atvēlēšana atbildīgajām valsts institūcijām, plašsaziņas līdzekļiem un NVO** ([Informācijas pieprasījums, VK StratCom, 27.12.2022.](#)).

Latvijā būtu nepieciešams sniegt papildu finansiālo atbalstu faktu pārbaudītājiem. Piemēram, pašlaik ar Mediju atbalsta fonda starpniecību piešķirtie līdzekļi bieži tiek izlietoti ar dezinformācijas apkarošanu saistītu analītisku publikāciju sagatavošanai (piemēram, skaidrojot to, uz kādiem tematiem dezinformācija tiek fokusēta, kas ir tās izplatītāji, kādi ir iespējamie risinājumi cīņā pret dezinformāciju u. tml.). Retāk finansējums kalpo konkrētu dezinformācijas gadījumu atmaskošanai ([Intervija, Aleksejeva, 12.01.2023.](#)).

Lai veicinātu digitālo rīku lietojumu, nepieciešams rast pienācīgu finansējumu attiecīgo tehnoloģiju izstrādei un iegādei ([Informācijas pieprasījums, NEPLP, 03.01.2023.](#)).

3.4. Informatīvie pasākumi

Sabiedrība joprojām nav pietiekami informēta par to, kā un kam jāziņo par konstatēto dezinformāciju. Būtiska ir sabiedrības izglītošana, un tā ir skatāma kontekstā ar digitālo rīku izmantošanu un medijpratību. Līdz ar to uzmanība veltāma ne tikai digitālo rīku pilnveidei, bet arī iedzīvotāju prasmju un spēju attīstīšanai, lai viņi šos digitālos rīkus spētu jēgpilni lietot ([Culloty, 2022](#); [McDonnell et al., 2022](#)). Būtiska ir arī viedokļu līderu iesaiste, kā arī medijpratības un informācijpratības integrēšana mācību procesā ([Informācijas pieprasījums, KM, 27.12.2023.](#)).

Medijpratības uzlabošanas iniciatīvas ir vērstas uz to, lai mācītu indivīdiem informāciju novērtēt un pārbaudīt. Tās var īstenot izglītības iestādes, sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas un NVO. Šīs iniciatīvas bieži vien aptver arī kritiskās domāšanas prasmju un tehnisko zināšanu attīstīšanu. Citstarp arī sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas, piemēram, *Facebook*, *Google* un *Twitter*, jau ir iniciējušas šādas iniciatīvas ([DG CONNECT, 2018](#); [Nygren et al., 2021](#); [UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression et al., 2017](#); [Leshner et al., 2022](#); [Vese, 2021](#); [Yankovski et al., 2021](#)).

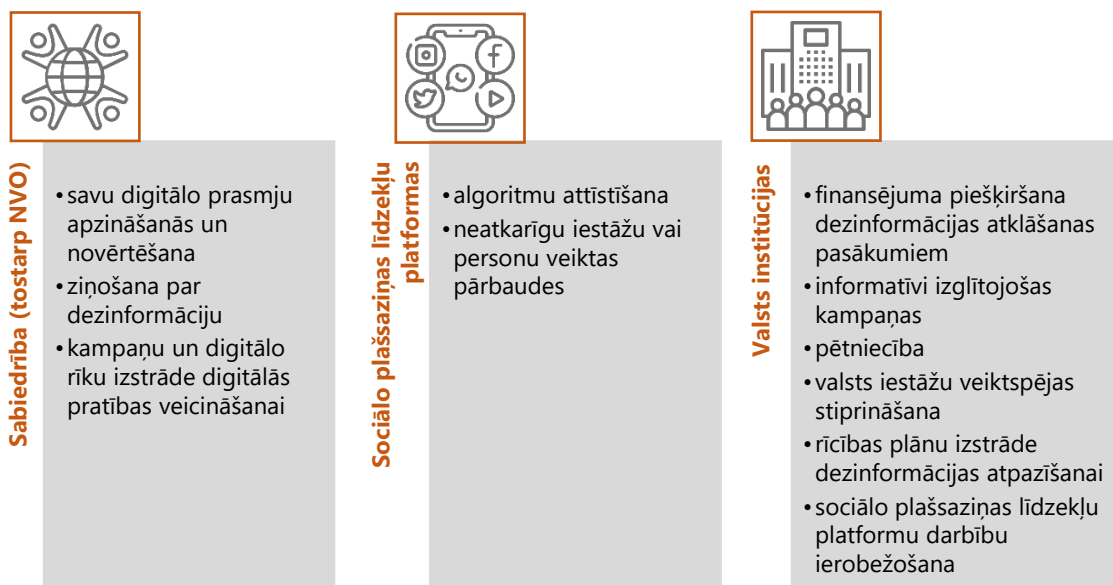
Pēc NEPLP ieskata, būtu apsverama iespēja izveidot tādu vienotu sistēmu, kurā būtu pieejama informācija par tiem interneta resursiem, kuriem piekļuve ir liegta. Šādas sistēmas ieviešana atvieglotu interneta pakalpojumu sniedzēju darbu, kā arī dotu iespēju gūt

informāciju gan par tiem interneta pakalpojumu sniedzējiem, kuri piekļuvi ierobežotajiem interneta resursiem ir lieguši, gan arī par tiem, kuri šādas darbības nav veikuši vispār vai nav veikuši noteiktajā termiņā. Līdz ar to piekļuves liegšana interneta resursiem, tostarp tādiem, kuros tiek izplatīts viltus saturs, varētu kļūt efektīvāka ([Informācijas pieprasījums, NEPLP, 03.01.2023.](#)).

Lietpratēji pauž arī tādu viedokli, ka atspēkošanas (*debunking*) pieeja ir zaudējusi aktualitāti un tāpēc lielāka uzmanība būtu jāvelta priekšatspēkošanai (*prebunking*). Šāds viedoklis balstīts uz pieņēmumu, ka vislielāko efektu var panākt, brīdinot un informējot sabiedrību jau pirms tam, kad dezinformācija to sasniegusi ([EP, 2019](#); [Sārts, 2022](#)). Citstarp lietpratēji akcentē nepieciešamību nodrošināt plašsaziņas līdzekļu daudzveidību kā būtisku instrumentu cīņā pret dezinformāciju ([UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression et al., 2017](#)).

Būtiski resursi dezinformācijas atspēkošanā ir pieredze, neatkarība un uzticēšanās institūcijām vai personām, kuras ar to nodarbojas. Tāpēc, pēc lietpratēju ieskata, būtu labāk, ja ar to nodarbotos plašsaziņas līdzekļu un NVO pārstāvji, nevis, piemēram, valsts institūcijas ([Intervija, Aleksejeva, 12.01.2023.](#)).

Rezumējot šā ziņojuma ietvaros apzināto problemātiku, iespējams izdalīt vairākus iespējamus rīcības virzienus cīņā pret dezinformāciju (9. attēls). Tie aptver būtiskākās šajā cīņā iesaistītās puses: sabiedrību (tostarp NVO sektoru), sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas un valsts institūcijas.

9. attēls. **Iespējamie rīcības virzieni dezinformācijas atklāšanai un mazināšanai tiešsaistē**
Avots: autori

Dezinformācija var negatīvi ietekmēt sabiedrības drošību, palielināt sabiedrības sašķeltību, kā arī mazināt uzticību valsts varas institūcijām un plašsaziņas līdzekļiem. Līdz ar to **ir būtiski ieviest sistēmiski īstenojamus pasākumus, nosakot kārtību dezinformācijas atklāšanai un ierobežošanai tiešsaistē, tostarp aptverot plašāku iesaistīto pušu loku un attīstot horizontālu sadarbību.** Iespējamie rīcības virzieni ietver ne tikai dažādu digitālo rīku izmantošanu, bet arī sabiedrības noturības stiprināšanu, kas ir būtisks priekšnosacījums arī citu iespējamo rīcības virzienu realizēšanai dezinformācijas atklāšanai un mazināšanai tiešsaistē.

Izmantotā literatūra un avoti

Abend, L., 2022. *Meet the Lithuanian "Elves" Fighting Russian Disinformation.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://time.com/6155060/lithuania-russia-fighting-disinformation-ukraine/>> [Sk. internetā 2022. gada 1. decembrī].

Aizsardzības ministrija (AM), 2022. *Informatīvais ziņojums "Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://polsis.mk.gov.lv/documents/7400>> [Sk. internetā 2022. gada 15. decembrī].

AlgorithmWatch tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://algorithmwatch.org/en/policy-advocacy/>> [Sk. internetā 2022. gada 30. novembrī].

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs (APPC). *APPC pētījumi.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <http://appc.lv/blog/category/petijumi/appc_petijumi> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].

Bayer, J., Holzmagel, D. B., Katarzyna, L., Adela, P., Josephine, B. S., Szakács, J., Uszkiewicz, E., 2021. *Disinformation and propaganda: impact on the functioning of the rule of law and democratic processes in the EU and its Member States: 2021 update.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653633/EXPO_STU\(2021\)653633_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653633/EXPO_STU(2021)653633_EN.pdf)> [Sk. internetā 2022. gada 30. novembrī].

Balodis, M., Livdanska, B., 2020. *Mediju tirgus riska reitingi.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.disinformationindex.org/files/gdi_latvia_risk-ratings-report_latvian.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 12. decembrī].

Bayer, J., Katsirea, I., Batura, O., Holzmagel, B., Hartmann, S., Lubianiec, K., 2021. *The fight against disinformation and the right to freedom of expression.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/695445/IPOL_STU\(2021\)695445_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/695445/IPOL_STU(2021)695445_EN.pdf)> [Sk. internetā 2022. gada 20. oktobrī].

Baltijas Mediju izcilības centrs, 2020. *Biedrības "Baltijas Mediju izcilības centrs" 2020. gada pārskats.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://bcme.eu/upload/about/142/Gada_Parskats_2020.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 16. decembrī].

Baltijas Mediju izcilības centrs, 2022. *Medijpratība.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://bcme.eu/lv/darbi/medijpratiba/medijpratibas-nozares-izvertejums-politikas-rekomendacijas-un-integracija-izglitiba-sistemahttps://www.activecitizensfund.lv/lv/atbalstiti.html>> [Sk. internetā 2022. gada 16. decembrī].

Baltijas pētniecības žurnālistikas centrs, (Re:Baltica). *Par mums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://rebaltica.lv/par-mums/>> [Sk. internetā 2022. gada 15. decembrī].

Bambals, R., Biteniece, N., Hiršs, M., Zellis, K., Krūmiņš, G., Sauka, A., Miļūna, I., Rostoks, T., Andžāns, M., Djatkoviča, E., 2022. *Rokasgrāmata pret dezinformāciju: atpazīt un pretoties.* Valsts kanceleja. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.mk.gov.lv/lv/media/14255/download?attachment>> [Sk. internetā 2022. gada 1. novembrī].

Bambals, R., 2022. *Pretstāvē dezinformācijai.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lvportals.lv/viedokli/345981-pretstave-dezinformacijai-2022>> [Sk. internetā 2022. gada 14. novembrī].

Bērziņa, I., Krūmiņš, G., Buholcs, J., Dāvidsone, A., Silkāne, V., Zaķis, Z., Andžāns, M., Elere, I., Elers, H., Kleinberga, V., Palkova, K., Sedlenieks, K., Ābelīte-Medne, Z., Grinblate, E., Margēvica, S., Rūse, A., Šteinerts, M., Voldiņa, G., Zeiļa, R., Žabicka, A., Austers, I., Ķencis, T., Rožukalne, A., Freimane, G., Grūzītis, N., Savicka, V., Tifentāle, A., Mežzīle, S., Murinska, S., Aņisimova, A., Šapale, S., 2020. *Projekta papildu rezultāts Nr. 34. Priekšlikumi par optimālākajiem dažādu sabiedrības grupu informēšanas veidiem un kanāliem, viltus ziņu novēršanu, balstoties uz*

COVID-19 izplatības mazināšanai noteikto ierobežojumu periodā veiktā informatīvā un metodiskā atbalsta novērtējumu. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Projekti/VPP_COVID/34_zinojums_final.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].

Bjola, C., Papadakis, K., 2020. Digital propaganda, counterpublics and the disruption of the public sphere: the Finnish approach to building digital resilience. *Cambridge Review of International Affairs*, 33:5, pp. 638–666. Pieejams:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09557571.2019.1704221?casa_token=wHppH_6pCHzYAAAAA:dJK1YipvO4taEOquPuOvNuGWxDeXE5n3L0KC6i_JUy6WccZU5Xr1XERJgMtjfmftfiGhzrZmkfFONrw> [Sk. internetā 2022. gada 21. decembrī].

Bontcheva, K., Posetti, J., Teyssou, D., Meyer, T., Gregory, S., Hanot, C., Maynard, D., 2020.

Balancing act: Countering digital disinformation while respecting freedom of expression. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://www.broadbandcommission.org/wp-content/uploads/2021/02/WGFoEDisinfo_Report2020.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 21. decembrī].

Britannica, 2022. *Application software.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.britannica.com/technology/application-software>> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

Brogi, E., Bleyer-Simon, K., 2021. *Disinformation in the Perspective of Media Pluralism in Europe – the role of platforms.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://web.archive.org/web/20211112151619id_/https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748929789-531.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Butcher, P., 2019. *Disinformation and democracy: The home front in the information war.* European Policy Center Discussion Paper. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://www.epc.eu/content/PDF/2019/190130_Disinformationdemocracy_PB.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 6. decembrī].

Caled, D., Silva M. J., 2022. Digital media and misinformation: An outlook on multidisciplinary strategies against manipulation. *Journal of Computational Social Science*. 5(1), pp. 123–159.

[Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8156576/>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

Choraś, M., Demestichas, K., Giełczyk, A., Herrero, Á., Ksieniewicz, P., Remoundou, K., Urda, D., Woźniak, M., 2021. Advanced Machine Learning techniques for fake news (online disinformation) detection: A systematic mapping study. *Applied Soft Computing*, pp. 1–15.

[Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1568494620309881?casa_token=iNRRhAwS7DAAAAA:hcTvrW-9xk0U5jC873-HLRKbcXRP0o0KWks4ptU8WezH6ubdsMDryk436eyg-aD0GxcP-dtgfw> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

Colard, D., 2019. *Disinformation: Finding the silver bullet.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://ecas.org/wp-content/uploads/2019/12/Keynote_Colard.pdf> [Sk. internetā 2023. gada 16. janvārī].

Colomina, C., Margalef, H. S., Youngs, R., Jones, K., 2021. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world.* Brussels: European Parliament. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653635/EXPO_STU\(2021\)653635_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653635/EXPO_STU(2021)653635_EN.pdf)> [Sk. internetā 2022. gada 5. decembrī].

Council of Europe Office in Ukraine (CoE UA), 2022. *Improving the media legislation of Ukraine and strengthening the role of the Public Broadcaster would contribute to the fight against disinformation – Steen Nørlov.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/improving-the-media-legislation-of-ukraine-and-strengthening-the-role-of-the-public-broadcaster-would-contribute-to-the-fight-against-disinformation-s>> [Sk. internetā 2022. gada 6. decembrī].

Council of the European Union, 2020. *Conclusions on the Charter of Fundamental Rights in the Context of Artificial Intelligence and Digital Change.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.consilium.europa.eu/media/46496/st11481-en20.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Culloty, E., 2022. *Regulating Online Disinformation: Reacting to digital problems or building a better Internet?* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<http://journal.ciu.edu.ge/storage/articles/July2022/roC2LT3piBHJMSnvhojU.pdf>> [Sk. internetā 2022. gada 19. oktobrī].

De Beer, D., Matthee, M., 2020. *Approaches to Identify Fake News: A Systematic Literature Review.* In: Antipova, T. (ed.) *Integrated Science in Digital Age 2020. ICIS 2020. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol. 136. Springer, Cham. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-49264-9_2> [Sk. internetā 2022. gada 25. oktobrī].

De Blasio, E., Selva, D., 2021. Who Is Responsible for Disinformation? European Approaches to Social Platforms' Accountability in the Post-Truth Era. *American Behavioral Scientist*, 65(6), pp. 825–846. Pieejams: <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002764221989784>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

Debunk EU tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://debunk.eu/about-debunk/>> [Sk. internetā 2022. gada 29. novembrī].

Eiropadome un ES Padome, 2021. *Cīņa pret dezinformāciju.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/coronavirus/fighting-disinformation/>> [Sk. internetā 2022. gada 9. decembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2018. *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Vēršanās pret dezinformāciju tiešsaistē: Eiropas pieeja.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=LV>> [Sk. internetā 2022. gada 23. novembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2021a. *Komisija nāk klajā ar norādījumiem, kā stiprināt Prakses kodeksu dezinformācijas jomā.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://lvportals.lv/dienaskartiba/328636-komisija-nak-klaja-ar-noradijumiem-ka-stiprinat-prakses-kodeksu-dezinformacijas-joma-2021>> [Sk. internetā 2022. gada 9. decembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2021b. *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Eiropas Komisijas norādījumi par izvērstā Prakses kodeksa dezinformācijas jomā izstrādi.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0262&from=LV>> [Sk. internetā 2022. gada 9. decembrī].

Eiropas Komisija (EK), 2022. *Ar koronavīrusu saistītās dezinformācijas apkarošana.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_lv> [Sk. internetā 2022. gada 12. decembrī].

Eiropas Parlaments (EP), 2022. *ES Digitālo tirgu akta un Digitālo pakalpojumu akta skaidrojums.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.europarl.europa.eu/news/lv/headlines/society/20211209STO19124/es-digitalo-tirgu-akta-un-digitalo-pakalpojumu-akta-skaidrojums>> [Sk. internetā 2022. gada 14. oktobrī].

Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome (EP un ES Padome), 2021. *Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/784 par vēršanos pret teroristiska satūra izplatīšanu tiešsaistē.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0784&from=EN>> [Sk. internetā 2023. gada 16. janvārī].

Eiropas Revīzijas palāta (ERP), 2021. *Īpašais ziņojums: Dezinformācija, kas skar Eiropas Savienību, tiek apkarota, bet nav iegrožota.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_09/SR_Disinformation_LV.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 7. novembrī].

Esterle, L., 2022. Deep learning in multiagent systems. In: A. Iosifidis and A. Tefas (eds). *Deep Learning for Robot Perception and Cognition.* Cambridge, MA: Academic Press, pp. 435–460. Pieejams: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780323857871000221>> [Sk. internetā 2022. gada 23. novembrī].

European Association for Viewers Interests (EAVI) tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://eavi.eu/about-us/>> [Sk. internetā 2022. gada 30. novembrī].

European Commission (EC), [s. a.]. *Funded projects in the fight against disinformation.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation/funded-projects-fight-against-disinformation_lv> [Sk. internetā 2022. gada 12. decembrī].

European Commission (EC), 2018. *Joint communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and social committee and the Committee of the regions. Action Plan against Disinformation.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

European Commission (EC), 2020. *Assessment of the Code of Practice on Disinformation – Achievements and areas for further improvement.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/assessment-code-practice-disinformation-achievements-and-areas-further-improvement>> [Sk. internetā 2022. gada 8. decembrī].

European Commission (EC), 2021. *Annex to the Commission implementing decision on the selection of 85 proposals and award of grants under the Connecting Europe Facility (CEF) – Telecommunications sector following the call for proposals CEF-TC-2020-2.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/inea/sites/default/files/cefpub/1_en_annexe_acte_autonome_part1_v2_0.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

European Commission (EC), 2022a. *Internet usage.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://digital-agenda-data.eu/charts/analyse-one-indicator-and-compare-countries>> [Sk. internetā 2022. gada 28. novembrī].

European Commission (EC), 2022b. *AI to fight disinformation (RIA).* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://cordis.europa.eu/programme/id/HORIZON_HORIZON-CL4-2021-HUMAN-01-27> [Sk. internetā 2022. gada 12. decembrī].

European Commission (EC), 2022c. *Special Eurobarometer 526. Key Challenges of our Times – the EU in 2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2694>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

European Commission (EC), 2022d. *Eurobarometer: Media & News Survey 2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2832>> [Sk. internetā 2022. gada 16. novembrī].

European Commission (EC), 2022e. *AI for Citizen Intelligent Coaching against Disinformation.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://cordis.europa.eu/project/id/101070658>> [Sk. internetā 2022. gada 12. decembrī].

European Commission (EC), 2023a. *Code of Practice on Disinformation: New Transparency Centre provides insights and data on online disinformation for the first time.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/code-practice-disinformation-new-transparency-centre-provides-insights-and-data-online>> [Sk. internetā 2023. gada 10. februārī].

European Commission (EC), 2023b. *The Digital Services Act package.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>> [Sk. internetā 2023. gada 10. februārī].

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CONNECT), 2018. *A multi-dimensional approach to disinformation: report of the independent High level Group on fake news and online disinformation.* Publications Office. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ef4df8b-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1>> [Sk. internetā 2022. gada 8. decembrī].

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (EC), 2022. *Final report of the Commission expert group on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training: final report,* Publications Office of the European Union. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/72421f53-4458-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-279874034>> [Sk. internetā 2022. gada 5. decembrī].

European Digital Media Observatory (EDMO) tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://edmo.eu/>> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

European External Action Service (EEAS), 2021. *Tackling disinformation: Information on the work of the EEAS Strategic Communication division and its task forces (SG.STRAT.2).* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.eeas.europa.eu/countering-disinformation/tackling-disinformation-information-work-eeas-strategic-communication_en> [Sk. internetā 2023. gada 16. janvārī].

European Parliament (EP), 2022. *Eurobarometer: Media & News Survey 2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2832>> [Sk. internetā 2022. gada 16. novembrī].

European Parliamentary Research Service (EPRS), 2018. *Computational propaganda techniques.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/628284/EPRS_ATA\(2018\)628284_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/628284/EPRS_ATA(2018)628284_EN.pdf)> [Sk. internetā 2022. gada 1. decembrī].

European Parliamentary Research Service (EPRS), 2019. *The power of the European Parliament: Examples of EP impact during the 2014–19 legislative term.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/637942/EPRS_IDA\(2019\)637942_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/637942/EPRS_IDA(2019)637942_EN.pdf)> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

European Parliamentary Research Service (EPRS), 2022. *What the European Union is doing to fight disinformation and the "infodemic"?* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://epthinktank.eu/2022/04/21/eu-action-against-fake-news/>> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA) tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://erga-online.eu/>> [Sk. internetā 2022. gada 7. decembrī].

Eurostat, 2022. *Rules of engagement for handling disinformation. 2022 edition.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/14279253/KS-GQ-22-003-EN->

N.pdf/d0017a54-e394-3887-d4ce-875aea0606fe?t=1643963795410> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

Fagan, C., Sugarman, A., 2021. *Disrupting Disinformation: A global Snapshot of Government Initiatives*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.disinformationindex.org/files/2021-09-29-gdi-global-policy-snapshot-online.pdf>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

Flew, T., Lim, T., 2019. Assessing policy I: Stakeholder analysis. In: H. Van den Bulck, M. Puppis, K. Donders and L. Van Audenhove (eds). *The Palgrave Handbook of Methods for Media Policy Research*. Cham: Palgrave Macmillan, pp. 541–555. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-16065-4_31> [Sk. internetā 2022. gada 22. novembrī].

Galindo, G., 2020. XR Belgium posts deepfake of Belgian premjer linking Covid-19 with climate crisis. *The Brussels Times*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.brusselstimes.com/106320/xr-belgium-posts-deepfake-of-belgian-premier-linking-covid-19-with-climate-crisis>> [Sk. internetā 2022. gada 28. novembrī].

Gorwa, R., Binns, R., Katzenbach, C., 2020. Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance. *Big Data & Society*, 7(1), pp. 1–15. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2053951719897945>> [Sk. internetā 2023. gada 13. janvārī].

Goujard, C., 2023. *TikTok, Twitter, Facebook set to face EU crackdown on toxic content*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.politico.eu/article/tiktok-confirms-it-faces-highest-content-moderation-obligations-under-eu-law/>> [Sk. internetā 2023. gada 18. februārī].

Grizāne, A., Isupova, M., Vortel, V., 2022. *Social Media Monitoring Tolls: an In-depth Look*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://stratcomcoe.org/pdfjs/?file=/publications/download/Social-Media-Monitoring-Tools-DIGITAL-a23c5.pdf?zoom=page-fit>> [Sk. internetā 2022. gada 24. oktobrī].

Horowitz, M., Cushion, S., Dragomir, M., Manjón, S. G., Pantti, M., 2021. *A Framework for Assessing the Role of Public Service Media Organizations in Countering Disinformation, Digital Journalism*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21670811.2021.1987948>> [Sk. internetā 2022. gada 1. novembrī].

Howlett, M. 2021. Implementation style dynamics: Changing patterns of instrument choice over time? In: M. Howlett and J. Tosun (eds). *The Routledge Handbook of Policy Styles*, New York, NY: Routledge, pp. 366–378. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=-qoXEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT430&dq=Howlett+Authoritative+implementation+tools&ots=BJJFVcX2ua&sig=Ryv9yu8sXuTbwKj3K_W_nPMZhw4&redir_esc=y#v=onepage&q=Howlett%20Authoritative%20implementation%20tools&f=false> [Sk. internetā 2022. gada 27. oktobrī].

Howlett, M., 2019. *The Policy Design Primer: Choosing the Right Tools for the Job* (1st ed.). London: Routledge. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429401046/policy-design-primer-michael-howlett>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

International Fact-Checking Network (IFCN) tīmekļvietne. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.poynter.org/ifcn/>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Ireton, C., Posetti, J., Wardle, C., Derakhshan, H., Matthews, A., Abu-Fadil, M., Trewinnard, T., Bell, F., Mantzarlis, A., 2018. *Journalism, fake news & disinformation: handbook for journalism education and training*. UNESCO Publishing. [Tiešsaiste]. Pieejams: <[http://repository.ou.ac.lk/bitstream/handle/94ousl/928/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0%20\(1\).pdf?sequence=1](http://repository.ou.ac.lk/bitstream/handle/94ousl/928/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0%20(1).pdf?sequence=1)> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

- Kaspersky, 2022.** *What are bots? Definition and Explanation.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-are-bots>> [Sk. internetā 2022. gada 23. novembrī].
- Katzenbach, C., Ulbricht, L., 2019.** Algorithmic governance. *Internet Policy Review*, 8(4), pp. 1–18. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/210652/1/Full-text-article-Katzenbach-et-al-Algorithmic-governance.pdf>> [Sk. internetā 2022. gada 5. decembrī].
- Kozik, R., Kula, S., Choraś, M., Woźniak, M., 2022.** Technical solution to counter potential crime: Text analysis to detect fake news and disinformation. *Journal of Computational Science*, 60, 101576, pp. 1–8. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S187775032200014X?via%3Dihub>> [Sk. internetā 2022. gada 19. decembrī].
- Ķinis, U., 2022.** *Informācijas sabiedrības tiesību pamati.* Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
- Latvijas Ārpolitikas institūts (LĀI), 2021.** *Latvijas ārējā un drošības politika. Gadagrāmata 2021.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.lai.lv/publikacijas/latvian-foreign-and-security-policy-yearbook-2021-902?get_file=2> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].
- Latvijas Fakti, 2020.** Latvijas iedzīvotāju medijpratība. Kvantitatīvs pētījums. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.km.gov.lv/lv/media/11921/download?attachment>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].
- Latvijas Mediju ētikas padome (LMĒP), 2019.** *Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" Statūti.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Statuti_20190227_redakcija_pdf.pdf?1552827976> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].
- Latvijas Mediju ētikas padome (LMĒP), 2022a.** *Atziņas un video no Mediju ētikas mēneša diskusijas "Latvijas informatīvā telpa – jauni izaicinājumi".* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lmepadome.lv/jaunumi/params/post/4178001/atzinis-no-mediju-etikas-menesa-diskusijas-latvijas-informativa-telpa-jauni>> [Sk. internetā 2022. gada 28. novembrī].
- Latvijas Mediju ētikas padome (LMĒP), 2022b.** *Pētījums: Latvijā visbiežāk informāciju par notiekošo iegūst sociālās saziņas platformās, Latvijas sabiedriskajos medijos un komercmedijos latviešu valodā.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lmepadome.lv/jaunumi/params/post/4162133/petijums-info-avoti>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].
- Latvijas Mobilais Telefons (LMT), 2022.** *Preses relīzes.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lmt.lv/lv/preses-relizes?g=2022&pid=1164>> [Sk. internetā 2022. gada 15. decembrī].
- Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs (LNAA DSPC).** *Jaunākās publikācijas.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.naa.mil.lv/lv/petnieciba>> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].
- Latvijas Republikas Ministru prezidents (Ministru prezidents), 2022.** *Par starpinstitūciju darba grupu. Ministru prezidenta rīkojums Nr. 2022/1.2.1.-102. 29.03.2022.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/331242-par-starpinstituciju-darba-grupu>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].
- Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2010.** *Informācijas tehnoloģiju drošības likums.* 28.10.2010. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/doc.php?id=220962>> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].
- Latvijas Republikas Saeima (Saeima), 2022.** *Grozījumi Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumā.* 1. lasījumā pieņemts 22.12.2022. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=24/Lp14>> [Sk. internetā 2023. gada 24. februārī].

Latvijas Universitāte (LU), 2020. *Dezinformācijas un sazvērestību radītie riski demokrātijai: Latvijas pieredzes pārlūkošana.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.lu.lv/en/zinatne/programmas-un-projekti/nacionalas-programmas-un-projekti/flpp/flpp-2019-gada-konkurss/dezinformācijas-un-sazverestibu-raditie-riski-demokratijai-latvijas-pieredzes-parlukosana/>> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].

Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts (LU SPPI). *Sociālo un politisko pētījumu institūts.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.szf.lu.lv/petnieciba/sppi/par-institutu/>> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].

Leshner, M., Pawelec, H., Desai, A., 2022. *Disentangling untruths online: Creators, spreaders and how to stop them.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://goingdigital.oecd.org/data/notes/No23_ToolkitNote_UntruthsOnline.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 24. novembrī].

McDonnell, A., Verdin, R., O'Reilly, J., 2022. *EU Citizens' attitudes to digitalisation and the use of digital public services: Evidence from Eurobarometers and eGovernment Benchmark EUROSHIP Working Paper No. 12.* Oslo: Oslo Metropolitan University. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://euroship-research.eu/wp-content/uploads/2022/02/Working-Paper-No.-12-EU-Citizens-attitudes-to-digitalisation-and-the-use-of-digital-public-services-Evidence-from-Eurobarometers-and-eGovernment-2.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Meta, 2022. *Privacy within Meta's Integrity Systems. Why user rights are at the center of our safety and security approach.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://about.fb.com/wp-content/uploads/2022/07/Privacy-Within-Metas-Integrity-Systems.pdf>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2003a. Ministru kabineta noteikumi Nr. 241. *Kultūras ministrijas nolikums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/74750-kulturas-ministrijas-nolikums>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2003b. Ministru kabineta noteikumi Nr. 528. *Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/79100-izglitibas-un-zinatnes-ministrijas-nolikums>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2003c. Ministru kabineta noteikumi Nr. 236. *Aizsardzības ministrijas nolikums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/74716-aizsardzibas-ministrijas-nolikums>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2018. Ministru kabineta noteikumi Nr. 823. *Valsts drošības dienesta nolikums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/303885-valsts-drosibas-dienesta-nolikums>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2021. Ministru kabineta rīkojums Nr. 490. *Par Digitālās transformācijas pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/324715-par-digitalas-transformācijas-pamatnostadnem-20212027-gadam>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2022a. Ministru kabineta noteikumi Nr. 434. *Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://likumi.lv/ta/id/334038-vides-aizsardzibas-un-regionalas-attistibas-ministrijas-nolikums>> [Sk. internetā 2022. gada 13. decembrī].

Ministru kabinets (MK), 2022b. *Par investīcijas 2.1.1.1.i. projekta "Informatīvās telpas monitoringa un aizsardzības spēju paaugstināšana" pases apstiprināšanu.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/22e7f0ca-d4b1-4354-b344-d4b8812ad29a> [Sk. internetā 2023. gada 11. janvārī].

Ministru kabinets (MK), 2023. *Konceptuālais ziņojums par valsts stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību 2023.–2027. gadam.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.mk.gov.lv/lv/media/14952/download?attachment>> [Sk. internetā 2023. gada 30. janvārī].

Nasir, J. A., Khan, O. S., Varlamis, I., 2021. Fake news detection: A hybrid CNN-RNN based deep learning approach. *International Journal of Information Management Data Insights*, 1(1), 100007, pp. 1–13. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667096820300070>> [Sk. internetā 2022. gada 23. novembrī].

NATO Strategic Communications Centre of Excellence (NATO StratCom COE). *Publications.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://stratcomcoe.org/publications>> [Sk. internetā 2022. gada 17. oktobrī].

NATO Strategic Communications Centre of Excellence (NATO StratCom COE). *About NATO StratCom COE.* [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://stratcomcoe.org/about_us/about-nato-stratcom-coe/5> [Sk. internetā 2023. gada 11. janvārī].

Niebuurt, J. T., 2021. Internet memes: leaflet propaganda of the digital age. *Frontiers in Communication*, 116, pp. 1–16. [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2020.547065/full>> [Sk. internetā 2022. gada 22. novembrī].

Nygren, T., Guath, M., Axelsson, C. A. W., Frau-Meigs, D., 2021. Combatting visual fake news with a professional fact-checking tool in education in France, Romania, Spain and Sweden. *Information*, 12(5), 201, pp. 1–25. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.mdpi.com/2078-2489/12/5/201>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Oxford Internet Institute, 2021. *Social media manipulation by political actors now an industrial scale problem prevalent in over 80 countries – annual Oxford report.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.oii.ox.ac.uk/news-events/news/social-media-manipulation-by-political-actors-now-an-industrial-scale-problem-prevalent-in-over-80-countries-annual-oxford-report/>> [Sk. internetā 2022. gada 17. novembrī].

Pamment, J., 2020. *The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative.*

[Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://carnegieendowment.org/2020/07/15/eu-s-role-in-fighting-disinformation-taking-back-initiative-pub-82286>> [Sk. internetā 2022. gada 8. decembrī].

Sabiedrības integrācijas fonds (SIF), 2022. *Atbalsts medijiem sabiedriski nozīmīga satura veidošanai un nacionālās kultūrtelpas stiprināšanai latviešu valodā.* [Tiešsaiste]. Pieejams:

<<https://www.sif.gov.lv/lv/atbalsts-medijiem-sabiedriski-nozimiga-satura-veidosanai-un-nacionalas-kulturtelpas-stiprinasanai-latviesu-valoda>> [Sk. internetā 2023. gada 11. janvārī].

Sārts, J., 2022. *Pleanary Session 2: Strenthening information ecosystems and tackling mis- and disinformation.*

OECD Global Forum & Public Governance Ministerial Meeting. Building Trust and Reinforcing Democracy. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.oecd-events.org/public-governance-ministerial-global-forum/en/session/481791a7-07e8-ec11-b656-a04a5e7d2a9d>> [Sk. internetā 2022. gada 17. novembrī].

Satversmes tiesas spriedums (ST, 2017-25-01), Rīgā, 2018. gada 29. jūnijā lietā Nr. 2017-25-01.

[Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/10/2017-25-01_Spriedums.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 8. novembrī].

Stahl, B. C., Rodrigues, R., Santiago, N., Macnish, K., 2022. A European Agency for Artificial Intelligence: Protecting fundamental rights and ethical values. *Computer Law & Security Review*,

45, 105661, pp. 1–25. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364922000097?via%3Dihub#bib0025>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Transparency Centre, 2023a. *Reports Archive*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://disinfocode.eu/reports-archive/?years=2023>> [Sk. internetā 2022. gada 20. februārī].

Transparency Centre, 2023b. *Executive summary*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://disinfocode.eu/reports-archive/code-of-practice-on-disinformation-n1/?chapter=executive-summary&commitment=executive-summary>> [Sk. internetā 2022. gada 20. februārī].

Umek, U., 2021. *Council of Europe's responses to disinformation*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/487525.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

United Nations Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organization for Security and Co-operation in Europe Representative on Freedom of the Media, the Organization of American States Special Rapporteur on Freedom of Expression and the African Commission on Human and Peoples' Rights Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information (UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression et al.), 2017. *Joint Declaration of Freedom of Expression and "Fake News", Disinformation and Propaganda*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/302796.pdf>> [Sk. internetā 2023. gada 13. janvārī].

Valsts drošības dienests (VDD), 2022. VDD izsaka brīdinājumu politiskajai partijai "Stabilitātei!". [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://vdd.gov.lv/aktualitates/jaunumi/vdd-izsaka-bridinajumu-politiskajai-partijai-stabilitatei>> [Sk. internetā 2022. gada 22. decembrī].

Valsts policija (VP), 2022. *Valsts policijas strukturālās reformas: pārmaiņas Galvenajā kriminālpolicijas pārvaldē*. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://juristavards.lv/zinas/281757-valsts-policijas-strukturalas-reformas-parmainas-galvenaja-kriminalpolicijas-parvalde/>> [Sk. internetā 2023. gada 11. janvārī].

Valtenbergs, V., Grumolte-Lerhe, I., Avotniece, Z., Beizītere, I., 2018. *Krievijas ietekme Latvijas informatīvajā telpā*. Sintēzes ziņojums. Rīga: Latvijas Republikas Saeima. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.saeima.lv/petijumi/Krievijas_ietekme_Latvijas_informativaja_telpa_elektroniski.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 1. novembrī].

Vese, D., 2022. *Governing Fake News: The Regulation of Social Media and the Right to Freedom of Expression in the Era of Emergency*. *European Journal of Risk Regulation*, 13(3), pp. 477–513. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/abs/governing-fake-news-the-regulation-of-social-media-and-the-right-to-freedom-of-expression-in-the-era-of-emergency/21D0AD592E61726EEC999567ADFB8246>> [Sk. internetā 2023. gada 12. janvārī].

Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero, G. S., Van Den Brande, G., 2016. *DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens*. Publications Office of the European Union. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101254>> [Sk. internetā 2022. gada 11. novembrī].

Westerlund, M., 2019. *The emergence of deepfake technology: A review*. *Technology Innovation Management Review*, 9(11), pp. 39–52. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://timreview.ca/article/1282>> [Sk. internetā 2022. gada 23. novembrī].

Wijermars, M., Makhortykh, M., 2022. *Sociotechnical imaginaries of algorithmic governance in EU policy on online disinformation and FinTech*. *New Media & Society*, 24(4), pp. 942–963. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448221079033>> [Sk. internetā 2022. gada 1. decembrī].

Wongkar, M., Angdresey, A., 2019. *Sentiment analysis using Naive Bayes Algorithm of the data crawler: Twitter.* In: *2019 Fourth International Conference on Informatics and Computing (ICIC)*, pp. 1–5. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.researchgate.net/publication/339176682_Sentiment_Analysis_Using_Naive_Bayes_Algorithm_Of_The_Data_Crawler_Twitter> [Sk. internetā 2022. gada 2. decembrī].

Woolley, S. C., 2022. Digital Propaganda: The Power of Influencers. *Journal of Democracy*, 33(3), pp. 115–129. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://muse.jhu.edu/pub/1/article/860232/pdf>> [Sk. internetā 2022. gada 28. novembrī].

Woolley, S. C., Howard, P. N., 2016. Political communication, computational propaganda, and autonomous agents: Introduction. *International Journal of Communication*, 10, pp. 1–6. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://par.nsf.gov/servlets/purl/10021331>> [Sk. internetā 2022. gada 28. novembrī].

Yankoski, M., Scheirery, W., Weninger, T., 2021. Meme warfare: AI countermeasures to disinformation should focus on popular, not perfect, fakes. *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. 77, No. 3, pp. 119–123. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00963402.2021.1912093>> [Sk. internetā 2022. gada 21. decembrī].

Zamparutti, T., Jones, M., Tugran, T., 2022. *Developing a handbook on good practice in countering disinformation at local and regional level.* European Committee of the Regions. [Tiešsaiste]. Pieejams: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f9a58050-0640-11ed-acce-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-279949427>> [Sk. internetā 2022. gada 21. novembrī].

Ziemane, I., Stučka, M., 2022. *Audiovizuālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu un interneta resursu regulējums Krievijas propagandas ierobežošanai.* Rīga: Latvijas Republikas Saeima. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.saeima.lv/petijumi/Audiovizuālo_elektronisko_plassazinas_lidzeklu_%20interneta_resursu_regulejums%20Krievijas_propagandas_ierobezosana.pdf> [Sk. internetā 2022. gada 27. oktobrī].

Intervija

Intervija ar N. Aleksejevu (12.01.2023.). Intervija ar dezinformācijas pētnieci Niku Aleksejevu.

Informācijas pieprasījumi

Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB), 30.12.2022. Atbildi sniedza Datu centra projektu vadītājs Andriāns Jankovskis.

Latvijas Republikas Kultūras ministrija (KM), 27.12.2022. Atbildi sniedza Informatīvās vides integrācijas nodaļas vadītājs Andris Mellakauls un vecākā referente Gunta Robežniece.

Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP), 03.01.2023. Atbildi sniedza NEPLP priekšsēdētājs Ivars Āboliņš.

Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments (VK StratCom), 27.12.2022. Atbildi sniedza VK StratCom vadītājs Rihards Bambals.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 04.01.2023. Atbildi sniedza Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības departamenta direktora vietnieks Lauris Linabergs.

Titullapas noformējumam izmantots attēls no tīmekļvietnes

<https://pixabay.com/vectors/email-email-marketing-newsletter-4284157/>

Darba noformējumam izmantoti attēli no tīmekļvietnes

<https://www.flaticon.com/>

Sintēzes ziņojums ir izstrādāts 2022. gada 3. marta Saeimas Prezidija un Frakciju padomes lēmuma izpildes ietvaros.

Tēmu pieteikusi Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija.

Saeimas Analītiskais dienests ir Saeimas pētnieciskā struktūrvienība, kas veic pētniecisko darbu parlamenta vajadzībām. Tas sniedz likumdevējam atbalstu lēmumu pieņemšanas procesā, normatīvā regulējuma pilnveidē un kontrolē pār izpildvaru.

Šis sintēzes ziņojums ir izstrādāts, lai raksturotu digitālo rīku lietojumu dažādu iesaistīto pušu darbā dezinformācijas atklāšanā.

ISBN 978-9934-598-47-0